

המדור הביבליוגרפי

הרב מאיר וונדר

מפתח מוער

למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת
ובכתבי עת תורניים בשנת תשע"א

רשימה קודמת:

אסיא צ"ה-צ"ו (כרך כ"ד, חוב' ג-ד), תשרי תשע"ה, עמ' 190-228

תוכן הפרקים

41 - 1	א. תפילין, תפילה, ברכות
117 - 42	ב. שבת
163 - 118	ג. מועדים
224 - 164	ד. איסור וטהרה
254 - 225	ה. נדרים, צדקה, מילה
326 - 255	ו. רפואה, השתלות
402 - 327	ז. נשים, הפריות
425 - 403	ח. נזיקין, הפלות

רשימת הספרים וכתבי העת

1. **אבני ישפה ז**
2. **אבני שיש א-ב**
3. **אגורה באהלך ב**
4. **אור ישראל נו, סא, סב**
5. **אור הכולל כ**
6. **אור תורה תקיח, תקכו**
7. **אוריתא כא**
8. **אחוות הלוי**
9. **אלישיב הכהן ג**
10. **אמונת עתיך 88-90**
11. **אסיא פט-צ**
12. **ארח מישור**
13. **באר שרים ז**
14. **בית אבי"ה**
15. **בית אהרן וישראל**
16. **בית הלל מג-מו**
17. **בית ועד לחכמים ה**
18. **במראה הבוק ז**
19. **הברכה ז**
20. **גינת ורדים יא**
21. **דבר חברון ג**
22. **דברי בנייהו טז-יח**
23. **דברי יהושע**
24. **דברי שלום ט**
25. **דברי שלום ואמת**
26. **דובב מישרים ד**
27. **דרכי הוראה יב**
28. **הוסיף משה א-ב**
29. **היכל הבעש"ט לא**
30. **וזאת ליהודה**
31. **ויברך דוד-נישואין**
32. **ויכתוב מרדכי א**
33. **ויען שאול ג**
34. **ויען שמואל יד**
35. **ויצב אברהם**
36. **חבל נחלתו י, יא**
37. **חלקת השדה ג**
38. **חמדת צבי א-ו**
39. **חסד ואמת נפגשו**
40. **יד נתן ג**
41. **ידי עלמ"א א**
42. **ירושתנו ה**
43. **ישא יוסף א-ב**
44. **ישורון כה**
45. **ישיב יצחק כז, כח**
46. **לב שמח**
47. **מאורנו י**
- הרב ישראל פסח פיינהנדלר, ירושלים
- הרב שאול ישועה אביטבול, צפרו במרוקו
- הרב יעקב יצחק ניימן, מונטריאול
- מכון אור ישראל, מאנסי
- כולל אור יצחק דחסידי סקאליע, ברוקלין
- ישיבת כסא רחמים, בני ברק
- כולל אברכים יד משה, נתניה
- הרב אשר מן, ויליאמסבורג
- הרב דקל כהן, בני ברק
- מכון התורה והארץ, שבי דרום
- מכון שלזינגר ליד המרכז הרפואי שערי צדק, ירושלים
- הרב רחמים אליהו חזן, איזמיר
- הרב אברהם יפה-שלזינגר, גענף בשווייץ
- הרב יצחק אייזיק ליבס, ברוקלין
- מוסדות קרלין-סטולין, ירושלים
- לזכר ר' הלל טוטיאן, ירושלים
- מבצר הכוללים דקרית יואל, מונרו
- מכון התורה והמדינה, ירושלים
- קובץ תורני לחדו"ת וביירו"ה הלכה, ירושלים
- תלמידי וחסידי סאטמאר, ברוקלין
- הרב דב ליאור, קרית ארבע
- הרב בנייהו דיין, ירושלים
- הרב יהושע קלעוואן, ושינגטון
- הרב שלום יצחק מזרחי, ירושלים
- הרב שלום ב"ר יהושע, ינישווק בליטא
- הרב דב בריש ויינדנפלד, טשבין
- בית דין צדק ובית הוראה, ירושלים
- הרב משה פרידמן, בורו-פרק
- היכל מנחם, בורו-פרק
- הרב יהודה חיים מסלתון, נא אמן
- הרב ישראל דוד הרפנס, ברוקלין
- הרב מרדכי אלמקייס, נתיבות
- הרב שאול חנן-יה וואקנין, ירושלים
- ישיבת כסא רחמים, בני ברק
- הרב אברהם צבי הכהן, בני ברק
- הרב יעקב אפשטיין, שומריה
- הרב שניאור זלמן רווח, בית עזריאל
- הרב משה דב וולנר, אשקלון
- ספר זיכרון לר' ד"ר יהושע שחור, ירושלים
- הרב נתן יהודה אורטנר, לוד
- הרב משה אליעזר, בית שמש
- מכון מורשת אשכנז, בני ברק
- הרב יוסף יקותיאל אפרתי, ירושלים
- מאסף תורני, ניו-יורק ירושלים
- הרב יצחק שמואל שכתור, נתניה
- הרב שמעון חירארי, תל אביב
- ישיבת מאור טוביה, מצפה ריחן

- הרב נהוראי שמענוב, תל אביב
הוצאת מוריה, ירושלים
- הרב יוסף הלוי נזיר, מצרים
המכון לרבני ישובים, קרית ארבע חברון
- הרב אברהם חמאמי, ירושלים
הרב משה חיים אפרים פדווא, לונדון
- הרב יששכר דובר שוורץ, אנטוורפן
הרב אליהו הלוי, אשקלון
- הרב אמנון כהן, בני ברק
מוסד ברייער של פועלי אגודת ישראל, ירושלים
- הרב ישעיהו זילברשטיין, ווייצען בהונגריה
הרב שמעון ניסן, ירושלים
- הרב גרשון אשכנזי, מיץ
בית המדרש שערי תורה, בית ומנוחה בית שמש
- הרב אפרים למברגר, ברוקלין
הרב חיים שלמה שאנן, בני ברק
- צעירי אגודת ישראל דארה"ב, ניו יורק
תלמידיי וחסידי באבוב, ברוקלין
- הרב אביעד אברהם סטולמן, אפרת
הרב גימפל ליפשיץ, אנטוורפן
- ישיבת ההסדר אורות שאול, פתח תקוה
הרב צבי הירש שפירא, מונקאטש
- מחלקת החינוך של אגודת ישראל באירופה, לונדון
הרב מאיר ברנדסדורפר, ירושלים
- הרב שלמה אבינר, בית אל
הרב יצחק הלוי מקושטא
אריאל-מפעלי תורה יהדות וחברה בישראל, ירושלים
- הרב יהודה חיים מסלתון, נא אמן
מהר"ם אלשיך, צפת
- הרב אליהו שלזינגר, גילה ירושלים
מכון שער המשפט, ירושלים
- הרב בן ציון בלום, סארוואש ואיפלו בהונגריה
הרב ציון יהונתן, ג'רבה
- בית הוראה מערב בני ברק
הרב חיים רוטר, אלעד
- הרב רחמים יוסף פרנקו, חברון
הרב שניאור ז. ריווח, בית עזויאל
- בית אלחנן דוב ובית הוראה תבונות אריה, ירושלים
הרב יקותיאל בירדוגו, מכנאס במרוקו
- מכון צומת, אלון שבות
הרב משה שטרנבוך, ירושלים
- הרב אליעזר גורדון, טלז
48. המאיר לארץ א
49. מוריה ססא-סח
50. מטה יוסף א
51. מלילות ג
52. מנחת אברהם א
53. מנחת אפרים א
54. מנחת דבשי ב
55. מעגלי אליהו א, ב
56. מעיין החיים א-ב
57. המעיין
58. מעשי למלך או"ח
59. נשמת כל חי ב
60. עבודת הגרשוני
61. עז ואורה ח
62. עטרת אפרים
63. עיניים במשפט אה"ע א
64. עם התורה, חו"ג
65. קובץ עץ חיים יא-טו
66. פלא יועץ
67. פלגי מים א
68. פתוחי חותם ה
69. צבי תפארת א-ב
70. קול התורה ע-עב
71. קנה בשם ד
72. שאלות שלמה ה-ח
73. שאלות ותשובות
74. שו"ת אריאל א
75. שארית יהודה
76. שאלות ותשובות
77. שואלין ודורשיין ו
78. שורת הדין יז
79. שיבת ציון ג
80. שערי הוראה יג
81. שערי חיים ב
82. שערי רחמים א
83. שש משור א
84. תבונות ארי ד
85. תורת יקותיאל
86. תחומין לא
87. תשובות והנהגות ה
תשובות רבי אליעזר

מפתח השמות

- אבי-רונס, ר' יצחק 334
אביטבול, ר' שאול ישועה 373, 377, 384,
385, 393, 402, 405, 409, 413, 419
אביטן, ר' דוד 315
- אבינר, ר' שלמה 259
אבן זמרא, ר' שמואל אברהם 373
אבן עטר, ר' יהודה 373
אברדיל, ר' אליהו 398
אברמובסקי, ר' יוסף 207

- ברנר, ר' גיורא 88
 גולד, עוגד 360
 גולדמן, ר' גבריאל 260
 גולדשטיין, ר' אברהם 280
 גולדשטיין, ר' נתן ירמיה 186
 גולן, עפרה 270
 גורדון, ר' אליעזר 326, 388
 גליקסברג, ר' שלמה א 81
 גמזו, ר' יצחק שמואל 381
 גראזי, חיים 298
 גרוס, ר' מרדכי 359
 גרוס, ר' שמאי קהת 62
 גרינצייג, ר' אליהו 27
 גריסאר, סורניה 302
 גשטטנר, ר' נתן 292
 דאום, ר' ערן וחגית 299
 דויטש, ר' אשר 365
 דייטש, ר' מתתיהו 118
 דיין, ר' בניהו 9, 16, 20, 23, 38, 97,
 131, 162, 180, 187, 206, 243, 316,
 370, 414
 דיכובסקי, ר' שלמה 269
 הולצר, נ 273
 הירשנזון, ר' ישראל 378
 הכהן, ר' אברהם צבי 6, 50, 221
 הכהן, ידידיה 265
 הלוי, ר' אליהו 22, 25, 35, 61, 126,
 129, 133, 222, 286, 340, 349, 363,
 375, 415
 הלפרין, ר' לוי יצחק 346
 הלפרין, ר' מרדכי 220, 255, 293, 327,
 424, 421
 הרפנס, ר' שראל דוד 371, 372
 הרשקוביץ, בת שבע 272
 ואקנין, ר' שאול חנניה 166
 ובר, ר' שלמה זלמן 104
 ווונר, ר' שמואל 68, 72, 104, 141,
 319, 337, 338
 וולנר, ר' משה דב 14, 21, 80, 149,
 163, 181, 217, 234, 262, 263, 276,
 294, 307, 310, 311, 425
 וונדר, ר' מאיר 261
 ויידנפלד, ר' דב בר 232
 וייל, ר' ישראל מאיר 84
 ויינרוט, אברהם 287
 וייס, ר' אשר זליג 66, 112, 267, 337
 וייס, ר' פנחס 186
 וייצמן, ר' גרעון 306
 וישנה, טלי 360
- אדלר, ר' מנחם 184
 אוברלנדר, ר' חיים 119
 אוחנה, ר' ראובן 113
 אוירבך, ר' אברהם דב 108
 אוירבך, ר' עזריאל 45
 אוירבך, ר' שלמה זלמן 244
 אופיר, משה 360
 אורטנר, ר' נתן יהודה 3, 34, 58, 67,
 68, 75, 399
 אורטנר, ר' צבי 179, 186
 אושרי, ר' אפרים 424
 אייגנר, ר' דוד 114, 138
 אייזנבך, ר' יעקב 273
 אייזנטל, ר' אוריאל 365
 אייזנשטיין, ר' חיים ליב 116
 אלטרסקו, גאונה 302
 אליהו, ר' מרדכי 352
 אליעזר, ר' משה 92
 אלישיב, ר' יוסף שלום 1, 13, 19, 45,
 46, 68, 93, 284, 338, 362, 416
 אלשיך, ר' משה 227, 358, 407
 אנק, דוד 81
 אפרסמון, ר' אליעזר 291
 אפרתי, ר' יוסף יקותיאל 1, 19, 24, 46,
 93, 123, 137, 177, 284
 אפשטיין, ר' יעקב 33, 94, 103, 105,
 132, 175, 176, 265, 271, 282, 288,
 323, 353, 367
 אקסלרוד, ר' גדליהו 237
 ארגעל, ר' ליביש 53
 אריאל, ר' יעקב 105
 אשכנזי, ר' גרשון 200, 225, 251, 406
 בוכריץ, ר' קניאל 59
 בייטנר, עזריה 278
 בירדוגו, ר' יקותיאל 376
 בירדוגו, ר' רפאל 373
 בליוא, ר' יעקב 45
 בלויא, ר' פנחס זליג 148
 בלום, ר' בן ציון 165, 174, 224
 בלס, ר' יהונתן שמחה 219
 בלסקי, ר' ישראל 112
 במברגר, ר' יצחק זקל 223
 בן-אפרים, ר' עידן 277
 בן זכרי, ר' יוסף 377
 בן פורת, ר' אליעזר 210, 220
 בנש"ק, אביגדור 283
 בר אילן, יחיאל מ 265
 ברנדסדורפר, ר' מאיר 7, 110, 127,
 143, 209, 240, 321, 333, 368, 380

- מסלתון, ר' יהודה חיים 228, 382, 386,
401
מעין, ח 273
נבנצל, ר' אביגדור 105
נזיר, ר' יוסף 226
ניימן, ר' יעקב יצחק 64, 70, 78, 85,
122, 155, 168, 172, 236, 249
ניסן, ר' שמעון 82, 139, 281
סבתו, ר' יעקב 218
סגל, ר' חיים שלום 106
סגל, ר' פנחס 158
סטולמן, ר' אביעד אברהם 76, 109,
111, 145, 157, 170, 182, 193, 202,
211, 324, 355
סירירי, ר' מתתיהו 376, 385
סתיר, ר' אברהם 420, 422
עוליל, ר' ישראל יעקב 377
עמאר, ר' שלמה משה 167, 254, 289,
315, 341
עמיחי, ר' יהודה 31
עמנואל, שמחה 331
ענברי, שאול 274
פדווא, ר' אהרן שמואל 96
פדווא, ר' חנוך הניך 136
פדווא, ר' משה חיים אפרים 15, 48, 54,
60, 71, 77, 117, 134, 136, 154
פטאל, איתי 264
פיינהנדלר, ר' ישראל פסח 10, 32, 49,
99, 107, 141, 215, 383
פיינשטיין, ר' דוד 112
פיינשטיין, ר' משה 215, 331
פינקלשטיין, ר' ברוך ומיכל 303
פיקסלר, אוהד 57
פיש, ר' שמואל אהרן 235
פישר, ר' ישראל יעקב 144, 337
פישר, ר' מנחם 178
פלהיימר, איתמר 403
פלר, ר' יוסף מאיר 190
פרי, אברהם 390
פרידמן, ר' משה 43, 52, 216
פרנקו, ר' רחמים יוסף 345, 397
ר' פרץ מקוריביל 331
פרץ, ר' מיכאל 146
קאהן, ר' מאיר 381
קאפח, ר' יוסף 13
קרוץ, אילן 265
קטן, חנה 354
קליימן, פסח 210, 220
קליין, ר' יואל 156
- ולולסקי, ר' יואל 334
זוסקינד, ר' חיים 256
זילבר, ר' דוד 2
זילברשטיין, ר' יצחק 112, 125, 231,
257, 264, 403
זילברשטיין, ר' ישעיה 30
זילברשטיין, עליזה 300
זמיר, ר' אלעד 192
חדד, ר' אילן 195
חירארי, ר' שמעון 37, 153
חמאמי, ר' אברהם 13, 26, 203, 253,
313, 318, 357, 362, 416
טולידנו, ר' אברהם 402
טולידנו, ר' גבריאל 411
טולידנו, ר' מרדכי 344
טולידנו, ר' עובדיה יוסף 248
טולידנו, ר' שלמה 376
טייטלבוים, ר' יואל 331
טרגר, ר' יחיאל מיכל 128
יאל, אפרים 229
יהונתן, ר' ציון 29, 250, 395
יוסף, ר' עובדיה 56, 210
יעקובוביטש, ר' שמעון יחזקאל 36
יפה-שלזינגר, ר' אברהם 40, 73, 104,
151, 351
ירוסלביטש, ר' נפתלי 53
ישראל, ר' שאול 69
כהן, ר' אמנון 279, 309, 312
כהן, ר' דקל 160, 241
כהן, ר' יקותיאל 383
כהן, ר' ירמיה 171
כ"ץ, אריה 390
כ"ץ, ר' יחיאל מיכל 391
כץ, ישראל 296, 308
ליאור, ר' דב 191, 194, 245, 258, 418,
ליבס, ר' יצחק אייזיק 65, 83, 199,
343, 369
ליברמן, ר' יוסף 45, 95, 148, 161,
173, 252, 292
ליפשיץ, ר' גימפל 364
למברגר, ר' אפרים 86, 121
מאימרן, ר' משה 376
מונייצר, ר' אבישלום 198
מונק, ר' אליהו 223
מונק, ר' דוד 320, 321
מזרחי, ר' שלום יצחק 408, 417
מלבר, ר' יצחק אברהם 330
מן, ר' אשר 17, 51, 74, 91, 140, 189,
196, 212, 350

שורץ, ר' ישראל 39	קליין, ר' אפרים פישל 98, 142
שטסמן, ר' יצחק אליהו 230	קליין, ר' משה שאול 87
שטראוס, דוד טוביה 268	קלעוואן, ר' יהושע 213
שטרן, ר' שמואל אליעזר 155	קנופף, ר' ראובן 275
שטרנבוך, ר' משה 5, 11, 44, 124, 130,	קנייבסקי, ר' חיים 338, 362
144, 150, 159, 208, 214, 246, 285,	קנר, ר' מרדכי 158
301, 322, 332, 339, 359, 379	קפלושניק, ר' יצחק 61, 275
שימל, מיכאל 302	קרליץ, ר' נסים 338, 399
שינפלד, ר' אברהם צבי 8	ראטה, ר' יחזקאל 43
שכטר, ר' יצחק שמואל 102, 135,	רבינובין, ר' נחום אליעזר 18
233, 247, 325, 335, 336, 348,	רובין, ר' אריה לייב 223
400, 404, 423	רובין, ר' יהושע 4
ר' שלום ב"ר יהושע 28, 101, 201,	רודריג, ר' יצחק 291
שלונינגר, ר' אליהו 45, 88, 95, 120,	רווח, ר' שניאור זלמן 254
152, 238, 252, 266, 317	רוז, ר' אהרן 72
שלונינגר, ר' ברוך ראובן שלמה 112	רוזנפלד, ר' יקותיאל 207
שמענוב, ר' נהוראי 47, 183, 185, 356	רוט, ר' אליעזר 292
שפירא, ר' צבי הירש 164, 188, 239,	רוטר, ר' חיים 90, 197, 295, 338
387, 410	רייזמן, צבי 304, 305, 319
שפירא, ר' שלמה 387	שאנן, ר' חיים שלמה 328, 342, 359,
שקאני, ר' אשר 89, 147, 205	374, 389, 392, 394, 396
שרלו, ר' יובל 361	שבאבו, ר' ישועה 226
ששון, ר' יעקב 210	שורץ, ר' ישכר דובר 36, 55, 98, 104,
	142, 171

מפתח הענינים

אבהות 325, 342, 343; אבלות 323-325; אבר 321, 326; אווניים 223, 259; אוטובוס 259; אוטיסט 362; אולטרה סאונד 318; אורטופדי 418; איטר 1, 4-10, 128, 137, 160, 161, 258, 370; איידס 369; איפור 194, 195; אלכוהול 258; אלצהיימר 150, 231, 324, 379; אלרגיה 38; אמבולנס 95, 323; אף 98; אפידורל 258; אפילפסיה 368, 397; אצבע 135, 212, 214, 216; ארבעת המינים 159, 160; אשך 346, 347; אשקלון 234.

בדיקות סקר 208; בדיקת חמץ 119-121; ביבליוגרפיה 261; ביטוח 265, 404; ביציות 332, 333; ביקור חולים 46, 181, 259, 278-281, 319; בישול 30, 70-73, 89; בישולי עכו"ם 183, 184; בית חולים 45, 73-74, 84, 117, 173, 199, 228, 234, 319, 320, 325; בית כנסת 29; בית מרקחת 182; בית סוהר 89; בעלי חיים 310; בר מצוה 7; בריא 95; ברכות 30-37, 371, 422; ברכת המזון 33-35; בשר בחלב 127, 170; בתולים 215, 325.

גבורת אנשים 391-393; גולגולת 315; גוסס 307-309; גופות 314; גט 213, 345, 369, 375; גירוד 99; גירושין 375-400; גלוטן 127; גלולות 210, 211, 350, 354; גילטין 171, 177, 179; גליצרין 186; גרות 247, 248; גרמא 66-69.

דולה 109; דיסאוטונמיה 273; דכאון 303, 375; דם 1, 174, 200, 206, 207, 213, 214, 217-219, 343, 384; דם טבורי 102; דמנציה 296.

הבדלה 48, 68, 199; הבחנה 357; הגומל 41, 259; הדלקת הנרות 45; הומיאופתי 97; הוצאה 54, 55; הזנה מלאכותית 151, 155, 331-341; היפוך המין 398; המוציא 32; הנותן לשכוי 17; הנקה 259; הסיבה 128; הסתכלות 418; הפלות 250-252, 260, 381, 382, 402,

- 424-419; הצלה 94, 100, 113, 257; הקאה 33, 13; הרבעה 253; הרגשה 207; הרדמה 234, 245, 284, 418; הרחקה 221; הריון 198, 330; השתלות 105, 258, 291, 297, 304-306, 347; התחייבות 228, 287; התחשמלות 10; התקן 219.
- וגניזמוס 205; וזלין 174; וטרינר 114, 137; ויטמינים 36, 103, 178, 179; וסת 106, 211-208.
- זינתה 423; זקנים 67, 68, 119, 120, 132, 149, 183, 184, 229-231, 365, 372; זריקת 143, 244.
- חוט דנטלי 76; חול המועד 138, 139; חולה נפש 359, 360, 383; חולים 47, 49, 115, 174, 269-271, 295, 363, 395, 400; חוקן 153; חיסון 138, 258; חלב 57, 58, 168, 169; חמור 405; חמץ 65, 125, 126; חניטה 181, 313; חסידות 256; חציצה 220, 223, 224; חרש 18, 213, 248, 369, 396; חתן 372.
- טבילה 222-224; טבילת כלים 187; טבעת נובה 220; טיטולים 16; טיי זקס 259; טיימר 292, 293; טלפון 46, 69, 91, 111, 112, 281; טריפות 143, 167-169.
- יבום 401, 402; יד 101; יולדת 41, 44, 48, 84, 107-112, 115, 156, 162, 199, 375; יום טוב 132, 134, 137-139, 236; יום כיפור 30, 87, 144, 146-158; יחוד 362-366, 418; יענן 28; ירושה 376, 377, 385, 406, 409.
- כבד 289; כדורים 37, 106, 141, 206, 208; כהן 258, 297, 309, 316-321, 328, 329, 425; כוורת 175, 176; כויה 3; כיבוד אב 211, 230, 231, 259; כינים 259; כירולוגיה 191; כלאים 253; כלב 115, 259, 418; כלה 370, 376; כליות 285, 286; כנס 42; כנסיה 189; כסא גלגלים 12, 13, 25; כרס 167; כשרות 173-181; כתובה 373, 381; כתם 210, 206.
- לא ילבש 196, 197; לב 54, 288, 289; לולב 7, 137, 161; לחם 31, 32; לידה 198, 215, 300-303, 348, 418; ליטוף 362; לשבת 22.
- מגורים 399; מגילה 163; מגן קלמפ 242; מוות מוחי 259, 289-291; מום 260, 367, 378; מוסד 172; מוקצה 56; מזווה 7; מזון מלכות 175, 176; מזונות 374; מה עצם 284-287; מחלל שבת 93; מי שברך 46, 49, 259; מילה 136, 234-247, 284; מים 20, 104; מינקת 145; מיציים 83, 171, 425; מישוש 361; מיתרי הקול 19; מכשיר אדים 74; מכשיר שמיעה 17, 26, 61-63, 163, 259; מלמד 417; מניעת הריון 352-356; מסוכנת 166; מעוברת 144, 147, 149, 155, 157, 170, 199, 211, 258, 259, 309, 317, 318, 421; מעלית 64, 65, 267; מפגר 7, 11, 172, 418; מצה 127, 129-131; מצוות 11; מצח 7, 100; מציצה 234, 237, 240; מקדש 425; מקרר 60; מרור 129; משאבה 57, 58; משותק 159, 366, 399; משחה 79-82, 85, 99, 129, 259; משקפים 39, 40, 49-53, 121, 139, 164, 258, 414, 415; משרד 43.
- נבילה 94; נדה 198-221; נדרים 225, 26; נורה 60; נזיקין 411-416; נטילת ידיים 1; ניתוח 44, 192, 244, 258, 263, 276, 277; ניתוחי מתים 311, 312; נכים 274; נכרים 70-73, 89, 91, 93, 120, 328, 329, 365; נריה 272; נשיאת כפים 22, 23; נשים 260, 327, 418.
- סבא 371; סובין 126; סוכות 158; סומא 7, 27, 165, 221, 227, 248, 259, 361, 401; סטירה 99; סיסטיק פיברוזיס 367; סכין גילוח 182; ספירת העומר 316; ספר תורה 24; סרס 345, 378.

עבודה זרה 188-191; עגונה 358, 359; עגלה 410; עדשות 49, 53; עובר 87, 243, 258, 322; עופות 93; עור 82; עיטוש 38; עירוב חצרות 117; עישון 123, 124, 137, 185, 186, 259; עקרות 276, 335, 382, 386, 394; עזרה בטבת 162.

פג 173, 199; פדין הבן 246, 249-252, 297; פה 77; פוליגרף 344; פונדקאית 332-334; פועלים 43; פוריות 330, 374; פלסטי 276; פסח 65, 118-132; פסיכיאטר 91, 283, 383; פצוע דכה 345; פצע 100, 218, 259, 263; פריון 298, 299; פרמקולוגיה 81.

צביטה 99; צביעה 197; צבעים 37; צדקה 232, 233; צהבת 236-238; צוואה 407, 408; צינעת הפרט 360; ציפורן 59; צליאק 34; צלקות 23.

קבורה 322, 326; קונדום 351; קוסמטי 192, 193; קטטר 15, 54; קטן 88, 90, 116; קיבה 35; קיבורת 2; קידוש 152; קידושין 345, 369; קיטע 30; קלנועית 66; קקע 194, 195; קריאה בתורה 7, 25-28; קריעה 323; קשקשים 78.

ראש 249; ראש השנה 146; רגלים 79, 244; רופא 96, 212-215, 258, 259, 262-265, 294, 363, 364, 400, 411, 412; רחיצה 142; רחם 202, 203, 222, 380; רעש 416; רפואה 255-274; רקמות 342-344; רשלנות 411, 412.

שבועה 227; שבועות 133; שביעית 215, 254; שביטה 259; שבר 201, 211; שבת 30, 390-42, 114, 244, 259; שהחינו 39, 40, 246; שואה 424; שוחד 403; שוטה 345, 375, 386; שופר 26, 146; שותפות 409; שחיטה 30, 86, 164-166; שחלות 304-306; שיבולת שועל 130; שידוך 231, 367, 368; שיווף 85; שינוי 86; שיניים 54, 75, 126, 127, 224, 412; שיתוק 9; שמאל 6-8; שמיעה 17-19, 172, 275, 416; שמן 82; שערות 196, 197; שרצים 180; שתל קוכלארי 18; שתן 14-16.

תה 104; תולעים 171; תחבושת 55, 79; תמרוקים 254; תסמונת 246; תענית 140, 141; תפילה 19, 20, 47, 133, 262, 263, 280, 282; תפילין 1-11, 14, 15; תרופות 77, 85, 122, 123, 134, 177-181, 209, 215, 403; תשמיש 349-351, 383; תשעה באב 68, 143-145, 259; תשעת הימים 142.

א. תפילין, תפילה, ברכות

1. נטילת ידיים אחרי תרומת דם. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, אור"ח, ח"א, סי' א, עמ' א.
 2. מהו מקום הקיבורת. הרב דוד זילבר. **אור ישראל**, נו, תש"ע, סח-ע, ציורים. בירור מקום הנחת תפילין של יד.
 3. הנחת תפילין כשיש כויות בחלק גופו העליון ואינו יכול לכסותו. הרב נתן יהודה אורטנר. שו"ת **יד נתן**, ח"ג, סי' ג, עמ' לו-מ.
 4. לא אסרו רבנן באונס להתפלל ולהניח תפילין אף שלבו ערום. דין איטר יד בהלכה. הרב יהושע רובין. **עץ חיים**, יא, תש"ע, קט-קיד.
- כללי הלכה לפי השולחן ערוך ולפי הקבלה, וכשנחלקו המחבר והרמ"א.

5. להרגיל ילד איטר לכתוב בימין. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' יב, עמ' כג-כד.
יש לבטל מנהג זה של התלמוד תורה, ויניחו לילד לנהוג כדרכו.
6. הנחת תפילין למי שהרגיל עצמו לכתוב בשמאל. הרב אברהם צבי הכהן. **ויצב אברהם**, סי' א, עמ' א-ב.
יניח תפילין ביד ימינו.
7. מי שעושה הכל ביד שמאל, ורק זריקת חפצים בימין. הרב מאיר ברנדסדורפר. **קנה בשם**, ח"ד, סי' ג, עמ' ו.
דינו כאיטר יד לגבי הנחת תפילין ונטילת לולב, ואם לבו נוקפו יניח ויטול שוב בידו השניה. -בסי' ה עמ' ז השיב על ילד בר מצוה ששכלו כילד בן שבע-שמונה, שאין לחנכו כלל להנחת תפילין. -בסי' ו עמ' ז-ח ביאר מדוע אין סומא יכול להיות בעל קורא, ורק לעצמו יכול ללמוד בעל-פה. -בסי' ח עמ' ט הורה שיפה עושות הנשים ששערות צומחות להן במצחן ומסירות אותן בסמים, ואין למצח דין של עורה מכוסה. -בסי' ט עמ' י ענה על מחסן עם מזוזה שהשלטונות דורשים לעשות ממנו בית כסא לנכים, שיש להסיר משם את המזוזה.
8. כתיבה ביד שמאל בשבת, בגט ובסת"ם. הרב אברהם צבי שינפולד. **שורת הדין**, יז, קמט-קנז.
בירור ההלכות שלכתחילה יש לכתוב בימין ואיטר בשמאל, אבל כתיבה יפה פסולה אפילו בדיעבד.
9. הנחת תפילין למשותק. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' ב, עמ' ו-יא.
יחזר אחר איש שיניח לו תפילין. כשאשתו נדה ואין אחר, תלבש כפפות ותניח לו. יבקש מהאחות בבית החולים להניח לו, אם ברור לו שלא יבוא לידי הרהור.
10. בחור שהתחשמל ותש כח הימין. הרב ישראל פסח פיינהדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' א, עמ' א-ב.
יניח תפילין על ידו הימנית כאיטר. כיצד ינהג מי שיש לו רק תפילין של איטר.
11. חיוב מצוות למפגר בשכלו. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' כה, עמ' מ.
יש להחמיר שאין דינו כשוטה, יניח תפילין זמן קצר לקריאת שמע בלבד, וכשאין מצרפים אותו למנין יעשו בחכמה שלא ירגיש.
12. שליח ציבור ועליה לתורה במרותק לכסא גלגלים. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 40-38.
יכול לשמש כשליח ציבור ולעלות לתורה, ודלא כפסקי תשובות, ח"ב, קסז.
13. שליח ציבור תימני היושב בכסא גלגלים מחמת זקנותו. הרב אברהם חמאמי. **מנחת אברהם**, ח"א, סי' א, עמ' א-טז.
אין להניח לו למלא תאוותו להמשיך להיות ש"ץ או לקרוא בתורה ובמגילה, ולא מועילה על כך מחילת הציבור. לזה הסכימו הרבנים יוסף קאפח ויוסף שלום אלישיב.
14. העומד בתפילה ומים שותתים על ברכיו. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ה, סי' ג, עמ' יב-טו.

- אין צריך להסיר את התפילין שבראשו גם כשיש עביט בחדר-בסי' ה עמ' יח-כ הורה בענין מי שנוטל תרופה לשלשול ושאר חולי מייעים לגבי הנחת תפילין.
15. מי שמתפטף מי רגלים תמיד. הרב משה חיים אפרים פדווא. **מנחת אפרים**, ח"א, אר"ח, סי' ז, עמ' יח.
- כשמטפטף בקטטר מכוסה מותר לו להתפלל ולהניח תפילין.
16. נכים שלובשים טיטולים. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' ו, עמ' לג-מא. לא יתפללו ויברכו כל עוד לא החליפו להם. אחרים שנמצאים לידו ואינם מרגישים ריח רע, יכולים להתפלל.
17. ברכת הנותן לשכוי בינה לנושא מכשיר שמיעה. הרב אשר מן. **אחוזת הלוי**, סי' ג, עמ' מד-מה.
- גם כשאינו יכול לשמוע רק על ידי מכשיר שמיעה יכול לברך.
18. השימוש בשתל קוכלארי. הרב נחום אליעזר רבינוביץ. **תחומין**, לא, 27-32. חרש השומע בשתל קוכלארי דינו ככריא, יוצא על ידו במצוות התלויות בשמיעה, יכול להחליף בו את הסוללות בשבת, ויכול ש"ץ להשתמש בשבת במקורפון המחובר לבגדו.
19. תפילה וקריאת שמע כשאינו משמיע לאזניו. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, אר"ח, ח"א, סי' יז, עמ' ח-יא.
- בעשית טיפול קצר להסרת יבלות ממיטרי הקול הורה הרב יוסף שלום אלישיב שיכול לעשותו, אף כי תוך שבוע לא יוכל להשמיע לאזניו מה שמתפלל.
20. השתה מים בבוקר לפני התפילה מטעמי בריאות. הרב בניהו דיין. שו"ת **דברי בניהו**, חט"ז, סי' ד, עמ' טז-כב. רק אם שתה לצמא יברך שהכל.
21. חולה שקשה לו העמידה בעת ברכת כהנים. הרב משה דב וולגר. **חמדת צבי**, ח"ד, סי' טז, עמ' מג.
- אם בזמן התפילה אינו יכול לעמוד בגלל חולשתו, ימשיך לשבת גם בברכת כהנים.
22. ברכת כהנים בישיבה לכהן תשוש כח. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"א, אר"ח, סי' ז, עמ' כח-לב. יכול לברך ברכת כהנים בישיבה ואל יסכן עצמו.
23. כהן חדש בעיר שיש לו צלקות בפניו ובידיו מחמת ניתוח או תאונה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חט"ז, סי' ז, עמ' לה-לח. כיום שנוהגים הכהנים לשלשל את הטלית על ידיהם, יכול לשאת את כפיו.
24. טלטול ספר תורה בתוך בית הכנסת לצורך חולה. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, אר"ח, ח"א, סי' לא, עמ' כו. כשמוציאים את הספר תורה יכולים להאריך קצת את הדרך עד מקום החולה כדי שיוכל לנשקו.
25. בעל קורא היושב בכסא גלגלים. הרב אליהו הלוי. שו"ת **מעגלי אליהו**, ח"א, אר"ח, סי' יא, עמ' מט-נב.

- אם אינו יכול לעמוד גם כששני אנשים תומכים בו, לא יקרא אפילו את העליה שלו.
26. המדבר ואינו שומע אף עם מכשיר שמיעה, ורוצה לעלות ולקרוא בתורה כמנהג תימן. הרב אברהם חמאמי. שו"ת **מנחת אברהם**, ח"א, סי' ה, עמ' מט-נח.
- פרטי ההלכות אם מוציא אחרים בקריאת התורה ותקיעת שופר, ואם מצרפים אותו לדבר שבקדושה.
27. דין סומא לעליה לתורה. הרב אליהו גרינצייג. **ירושטנו**, ה, פה-צ.
- בירור שיטות הראשונים אם סומא עולה לתורה.
28. המתפללים על מקשה לילד ואומרים מזמור יענך. הרב שלום ב"ר יהושע מיאנישוק. שו"ת **דברי שלום ואמת**, או"ח, סי' י, עמ' קכ-קכא.
- אל להם לשנות הלשון מזכר לנקבה.
29. קהל שבנו עליה לצורכי לימוד ורוצים להשכירה לרופא. הרב ציון יהונתן. **שיבת ציון** בסוף ציון במשפט תפדה ח"ג, סי' ז, עמ' ד.
- גם כשנתבטל הלימוד שם לכאורה אסור להשכיר, אפילו על ידי שבעת טובי העיר במעמד אנשי העיר.
30. קטועי ידים שאינם יכולים לאכול בעצמם ואחרים מאכילים אותם. הרב ישעיה זילברשטיין. תשובות וחידושי **מעשי למלך**, או"ח, סי' טו, עמ' יג.
- יכולים לברך ברכות הנהנין מבלי לחוש שהאחר יימלך ולא יאכילו. -בסי' יח עמ' טז השיב על חולה שאין בו סכנה שמותר לבשל עבורו על ידי נכרי, אם הנותר מותר למוצאי שבת. -בסי' כו עמ' כה ענה לשאלה אם מותר לשחוט לחולה בשבת במקום שאפשר על ידי שנים. -בסי' נה עמ' פב פסק על חולה שיש בו סכנה ביום כיפור, שישהה ארבעה רגעים בין שתיה לשתיה.
31. ברכה על לחם המזיק לבריאות. הרב יהודה עמיחי. **אמונת עתיך**, 89, תשע"א, 73-72.
- האוכל לחם שאינו מתאים לסוג הדם שלו, צריך לברך מפני שנהנה והנוק אינו מיד.
32. החליט לאכול כמות מסוימת בגלל דיאטה ושינה את דעתו. הרב ישראל פסח פיינהנדר. שו"ת **אבני ישפה**, ח"ז, סי' יד, עמ' כא.
- בירך המוציא על הפרוסה ששקל ונמלך לאכול עוד, יברך שוב המוציא.
33. האוכל ומקיא בגלל בעיה רפואית. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' ז, 67-61.
- אכל מצוה הצריכה שיעור והקיא, יאכל שנית בלי ברכה. לא יאמר אחר כך ברכה אחרונה או ברכת המזון.
34. ברכת המזון בקטן חולה צליאק שאוכל רק לחמים שאינם דגן וברכתם שהכל. הרב נתן יהודה אורטנר. **יד נתן**, ח"ג, סי' יא, עמ' פז-צג.
- אין לו לברך ברכת המזון מסיבות חברתיות ואין בזה מצות חינוך, אלא ימתין עד שיתרפא ויוכל לאכול פת דגן כאחד האדם.
35. אשה שעשו לה ניתוח קיצור קיבה. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"א, או"ח, סי' טז, עמ' טז-ע.

- כשפולטת את האוכל אחרי שאכלה, אינה צריכה לברך ברכת המזון. גם כשהעיכול שלה איטי, צריכה לחכות שש שעות בין בשר לחלב.
36. ברכת הנהנין על ויטמינים. הרבנים יששכר דובר שוורץ ושמעון יחזקאל יעקובוביטש, בתשל"ד. שו"ת **מנחת דבשי**, ח"ב, או"ח, סי' כג, עמ' מו-מז. כשיש להם טעם טוב מברכים עליהם, ואין צריך לפוטרים במאכל אחר.
37. דברי הרופאים שהנוטל כדורי קומנדין לא יאכל פירות וירקות שצבעם ירוק. הרב שמעון חירארי. **לב שמח**, יו"ד, סי' א, עמ' רמט-רנה. מקורות מחז"ל שצבעי המאכל משפיעים על הבריאות.
38. עניני עיטוש מחמת אלרגיה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חי"ח, סי' י, עמ' סט-עה. על המתעטש מחמת מחלה או אלרגיה לא נאמר שסימן רע לו. אפשר לומר למתעטשת לבריאות מחמת הנימוס. כששנים מתוכחים ואחד מתעטש, אין זה מראה שהצדק עמו. אם מתעטש כשמדבר על מת, לא ימשכו באוזנו כי זה מדרכי האמורי.
39. ברכת שהחיינו בקונה משקפים חדשות. הרב ישראל שוורץ. **אור ישראל**, סב, תשע"א, צ. פשוט שאין לברך עליהם כי אינם בכלל בגד.
40. ברכת שהחיינו על משקפים. הרב אברהם יפה-שלוניגר. שו"ת **באר שרים**, ח"ז, סי' לד, עמ' קס. יש לפוטרים בפרי חדש או לברך בלי שם ומלכות.
41. ברכת הגומל ביולדת. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"א, או"ח, סי' כ-כא, כג-כד, עמ' פא-פח, צד-קג. יש ליולדת לברך, כגון אחרי המילה, ותעמוד מאחורי מחיצה.

ב. שבת

42. ארגון כנס מקצועי לרופאים וחוקרים כשרוב המשתתפים וכל העובדים אינם יהודים. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 100-101.
- בתנאים מסוימים ניתן לארגן את הכנס מתוך שמירה על הלכות שבת וכשרות.
43. משרד להשכרת פועלים לבתי חולים ובתי אבות. הרב משה פרידמן וחמיו הרב יחזקאל ראטה. שו"ת **הוסיף משה**, ח"א, סי' ד-ז, עמ' יב-כג. בירור אופני ההתנהגות של המשרד בשבת וההנאה מהרווחים.
44. ניתוח לחולה בערב שבת. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' פז, עמ' קלד. לא ישתדל לקבוע בערב שבת הגם שחושש שיחסר לו יום הנחת תפילין-בסי' פח-פט עמ' קלה-קלו כתב על הכנות ללידה לפני שבת, ועל בעל המתלחה לאשתו כשנוסעת ללדת בשבת.
45. הדלקת נרות שבת למי שאשתו בבית חולים. הרב אליהו שלוניגר. **שואלין ודורשינן**, ח"ו, סי' ו, עמ' לא-מ. יכול לסמוך על הדלקת בנותיו או כלותיו שמתארחות אצלו או שמתארח אצלם. בתשובת הרב יעקב בלויא מסכים עמו, הרב יוסף ליברמן השיב שלא נפקע חיובו, הרב עזריאל אויערבך כתב לו הנהגת חמיו הרב יוסף שלום אלישיב.

46. ביקור חולים ואמירת מי שברך בשבת. הרב יוסף אפרתי, לר"י פרבשטיין. **ישא יוסף**, ח"ב, סי' סג, עמ' קיג.
- מבקרים חולה בשבת הגם שלא מבקשים עליו רחמים. נוהגים לומר מי שברך, כי זה טופס הברכה ותפילת הרבים. -בסי' עא עמ' קכ מביא פסק הרב יוסף שלום אלישיב, שאין יוצאים בטלפון ידי מצות ביקור חולים.
47. תפילות עבור חולים בשעת פתיחת ההיכל. הרב נהוראי שמענוב. **המאיר לארץ**, ח"א, אר"ח, סי' יא, עמ' קלו-קמ.
- מנהג טוב להתפלל על החולה גם בשבת ויום טוב בזמני התעוררות רחמים כהוצאת ספר תורה, הגבהתו וברכת כהנים, וכן לבקרו בשבת.
48. יולדת שלא הבדילה ואכלה. הרב משה חיים אפרים פדווא. שו"ת **מנחת אפרים**, ח"א, אר"ח, סי' מא, עמ' פה.
- ילדה במוצאי שבת ואכלה, לא תבדיל למחר.
49. הלכות משקפים בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' ל, עמ' נו-נח.
- הנושאים: החזרת עדשות מגע למים; הרכבת משקפי שמש כשאין עירוב; משקפי קריאה; טיפות עינים להרטבת העין. -בסי' לד סק"ג עמ' סו אסר לקרוא בשבת רשימות חולים לאמירת מי שברך.
50. הרכבת משקפים במקום שאין עירוב. הרב אברהם צבי הכהן. שו"ת **ויצב אברהם**, סי' מא, עמ' פב-פג.
- ההיתר לצאת במשקפים הוא משום דרך מלבוש, ולכן מותר אפילו נושאם לנוי.
51. הליכה ברחוב עם בתי עינים בשבת. הרב אשר מן. שו"ת **אחוזת הלוי**, סי' כד, עמ' קו-קט.
- מותר לצאת בשבת במשקפים, הגם שבאמצע השבוע אינו הולך עמם מחשש לראיות אסורות.
52. יישור בתי עינים שהתעקמו. הרב משה פרידמן. **הוסיף משה**, ח"א, סי' נד, עמ' קמ-קמב.
- נדרשו משקפיו בשבת, יש להקל לבעל שמחה בשעת הדחק ליישרם כשהתעקמו קצת.
53. יציאה לרשות הרבים במשקפים. הרב לייביש ארגעל. **אור הכולל**, כ, תשע"א, ריג-רטז.
- דעות פוסקי זמננו בענין יציאה במשקפים, משקפי קריאה, משקפי שמש ועדשות מגע. דן בכך גם הרב נפתלי ירוסלביטש, בעמ' רכח-רלא.
54. יציאה בשבת בחוט ברזל ליישור השיניים. הרב משה חיים אפרים פדווא. **מנחת אפרים**, ח"א, אר"ח, סי' מב, עמ' פו-פז.
- מנהג העולם שיוצאים בזה בשבת אפילו כשאנו קבוע. -בסי' מג עמ' פז-פט התיר לחולי לב לצאת עם כדורים תחת הלשון, אך לא לטלטלם כשרוצה למנוע בעד הכאב לבוא. -בסי' מד עמ' צ-צב התיר לחולה נכפה שיש לו צמיד רפואי שעליו להצמידו ללבו כשעומד ליפול, שילך עמו לתפילה רק כאשר הוא גלוי על השרוול. -בסי' מה עמ' צב-צד התיר לצאת לתפילה ולא לטיול בקטטר שהריקו

- מקודם-בסי' מז עמ' צה-צח כתב היתרה של אשה ששכחה ויצאה לרחוב עם כובע מוצנע למניעת הריון.
55. לצאת לרשות הרבים בתחבושת המונעת פצעים. הרב יששכר דובר שוורץ, בתשמ"ח. **מנחת דבשי**, ח"ב, או"ח, סי' מט, עמ' קט-קי.
- אפשר להקל גם כשאינה מרפאת ממש, ועדיף להכין מערב שבת.
56. אכילת מוקצה לחולה שאין בו סכנה. הרב עובדיה יוסף. **בית הלל**, מד, תשע"א, צח-קט.
- מותר להאכיל מוקצה לרפואתו כשאין פירות אחרים, כי איסור מוקצה אינו כה חמור לאוסרו על חולה שאין בו סכנה.
57. שאיבת חלב-אם בשבת. אהרן פיקסלר. **תחומין**, לא, 109-115.
- השאיבה בשבת מותרת אף לכתחילה, ומוטב להעדיף משאבה חשמלית המופעלת בשעון שבת.
58. הוצאת חלב אשה בשבת קודם שבא הצער. הרב נתן יהודה אורטנר. **יד נתן**, ח"ג, סי' כ, עמ' קסח-קעב.
- יכולה להתחיל לפני שבא הצער, החלב הוא מוקצה, ובכלי ששואב לתוכו אין איסור מבטל כלי מהיכנו.
59. ציפורן שפירשה רובה. הרב קניאל בוכריץ. **ויען שמואל**, יד, תמה-תמו. אסור לתולשה בשבת.
60. הוצאת נורה מהמקרר לצורך פיקוח נפש. הרב משה חיים אפרים פדווא. **מנחת אפרים**, ח"א, או"ח, סי' ל, עמ' סד-סז.
- באיסור דרבנן יוציא את הנורה כדי שהחולה שיש בו סכנה יוכל ליטול כל שלוש שעות את התרופה שחייבת להיות בקירור.
61. מכשירי שמיעה בשבת (א-ג). הרב יצחק קפלושניק. **בית אהרן וישראל**, קנו, תשע"א, פז-צג, קנו, תשע"ב, קכג-קלא, קנח, פב-ק.
- בירור השיטות של איסור השמעת קול בשבת במכשירים השונים.
62. מכשיר שמיעה לילדים. הרב שמאי קהת גרוס. **מוריה**, שסז-שסח, תשע"א, קלג.
- כשנגמרה הסוללה בשבת ואין למצוא נכרי, יש להקל לאב בתנאים מסוימים להחליף לבן לסוללה חדשה.
63. שימוש במכשיר שמיעה המשמיע ציפצופים בזמן הנחתו באוזן והסרתו. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 105-106.
- מותר לכתחילה להשתמש במכשיר שיש בו סוללה תקנית ומופעל מערב שבת. יש פתרונות למניעת הציפצופים.
64. נסיעה במעלית בשבת. הרב יעקב יצחק ניימן. **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' לז סק"ב, עמ' סח.
- יכול לעלות עם אמו הנמצאת במושב זקנים ואולי לברדה תפחד.
65. השתמשות חולה בשבת במעלית אוטומטית. הרב יצחק אייזיק ליבס. שו"ת **בית אבי**, ח"ה, סי' כו, עמ' לט-מ.

- זהו זלוול בשבת להשתמש במעלית כזו, אבל לחולים וזקנים מותר בלי כל חשש. -בסי' ל עמ' מג-מד השיב על חולה שצריך לאכול חמץ בפסח, אם יאכל כזית בפעם אחת או חצאי זיתים בכל פעם.
66. נסיעה עם קלנועית בשבת. הרב אשר וייס. **שערי הוראה**, יג, תשע"א, לא-לג. דיון אם אפשר לסמוך על ההיתר של גרמא והסרת המונע.
67. מכשיר מצוקה גרמא לזקנים. הרב נתן אורטנר. **שערי הוראה**, יג, תשע"א, לד-לט. פוסקי דורנו סירבו לצאת בהוראה לרבים להתקין מכשירים המוניים.
68. מכשיר מצוקה גרמא לזקנים לענין שבת. הרב נתן יהודה אורטנר. **יד נתן**, ח"ג, סי' כב, עמ' קעד-קפא.
- הרבנים יוסף שלום אלישיב ושמואל וזנר לא התירו באופן גורף לעשות מכשירי גרמא מחשש לביטול השבת. -בסי' כז, עמ' רה-רח, דן בהלכה שמתר לבריא לצאת ידי חובת הבדלה מחולה בתשעה באב.
69. טלפון גרמא בשבת למטרות רפואיות. הרב שאול ישראלי. **תחומין**, לא, 73-76. תשובה לרב עובדיה יוסף בתשל"ח המנמקת מדוע יש להתיר.
70. גוי שבישל לחולה בשבת. הרב יעקב יצחק ניימן. שו"ת **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' מ, עמ' עא.
- מותר לבריא לאכול ממה שהובא לאשתו היולדת בבית החולים.
71. בישל עכ"ם מים לצורך חולה. הרב משה חיים אפרים פדווא. **מנחת אפרים**, ח"א, אר"ח, סי' סג, עמ' קכח-קל.
- בשבות דרבנן סומכים על המתירים לבריא לשתות ללא חשש שמא ירבה.
72. חימום אוכל בבית חולים בשבת. הרב אהרן ראז. **שערי הוראה**, יג, תשע"א, כט-לא. תשובת הרב שמואל וזנר שמעיקר הדין יכול נכרי לחמם אוכל שהיה מבושל כל צרכו, ובשביל הרופאים והאחיות אין צורך להחמיר.
73. אכילת משמשי חולה ממה שנתבשל בבית החולים עבור חולה שיש בו סכנה. הרב אברהם יפה-שלוזינגר. **באר שרים**, ח"ז, סי' פב, עמ' שמז-שנא. אין להקל לבריא ליהנות ממה שבושל ליולדת אפילו על ידי נכרי.
74. השימוש במכשיר אדים בשבת. הרב אשר מן. **אחוזת הלוי**, סי' כז, עמ' קיא-קטז. צודק המנחת יצחק, ח"ו, כא, ח"ז, כג, שהתיר, ודלא כפרי הגן שאסר. מותר גם להוסיף לו מלח כשהמים רותחים.
75. פלטה ליישור שיניים בשבת. הרב נתן יהודה אורטנר. **יד נתן**, ח"ג, סי' כא, עמ' קעב-קעד.
- אין בהכנסתה משום איסור בונה, ואין צורך להוציאה כשיצאה לרשות הרבים.
76. חיתוך חוט דנטלי בשבת. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' טו, עמ' מג-מח. מי שרגיל בחוט דנטלי יכול לחותכו מהגליל, ובלבד שלא יכוין למידה מדויקת.
77. נתינת טיפות בושם למים להדחת הפה. הרב משה חיים אפרים פדווא. **מנחת אפרים**, ח"א, אר"ח, סי' עז, עמ' קנג-קנו.
- אסור לתת טיפות בושם כדי להעביר את ריח הפה, כי יש לזה דין רפואה והולדת ריח. -בסי' פא עמ' קסב אסר לתת סמי רפואה במים לפני השבת.

78. חיכוך הראש בשבת. הרב יעקב יצחק ניימן. **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' ג, עמ' יז-יט. הקשקשים אינם מחוברים, ואין חשש אם יפלו על ידי החיכוך.
79. תחבושת לוורידי הרגלים להסרת הכאב. הרב משה חיים אפרים פדווא. **מנחת אפרים**, ח"א, אר"ח, סי' פ, עמ' קס-קסב. מותר לחבוש בשבת כשאינה מרוחה במשחה.
80. שימוש במשחה ובאבקה בשבת. הרב משה דב וולנר. שו"ת שאילת **חמדת צבי**, ח"א, סי' כה, עמ' קמז-קנ. מן הדין מותר להשתמש בהם בשבת כשאינם מיועדים לרפואה וגם בריאים משתמשים בהם לתענוג, ובכל זאת אין להקל בזה בגלל תשובת ציץ אליעזר, ח"ז.
81. שימוש במשחות בשבת. הרב שלמה א' גליקסברג. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 62-84. ביורר האיטורים של ממחק וממרח, והלכות השימוש בסוגי המשחות השונים בהן יש איסור תורה, דרבנן, או היתר גמור. בסוף נספח פרמקולוגי מאת פרופ' דוד אנק.
82. סיכת שמן על עור יבש בשבת. הרב שמעון ניסן. שו"ת **נשמת כל חי**, ח"ב, אר"ח, סי' יז, עמ' כב. אסור לסוך שמן לרפואה, אבל הרוצה לסוך בשמן זית על היובש יש לו על מי לסמוך.
83. תרופות בשבת לחולה מיעיים. הרב יצחק אייזיק ליבס. **בית אבי**, ח"ה, סי' יג, עמ' כז.
- יתענג על סעודות השבת אף אם יצטרך לקחת כדורים לפני כן או לאחר מכן.
84. **וביום השבת**. קונטרס ח' על עניני חולה ורפואה בשבת, הדרכה לאישפוז בבית חולים והדרכה למעוברת ויולדת, ו' פרקים. הרב ישראל מאיר וייל. (ירושלים תשע"א, לו עמ'), הסכמות.
85. בעניני רפואה בשבת. הרב יעקב יצחק ניימן. **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' מו, עמ' עח-פ. תרופה שהתחיל לקחתה כמה ימים לפני שבת; שיוף בשמש-בסי' מז עמ' פ-פא התיר מריחת משחה על הידים בשבת כשהוכנה מאתמול או כלאחר יד.
86. עשית מלאכה דאורייתא בשינוי לחולה שאין בו סכנת אבר. הרב אפרים למברגר. שו"ת **עטרת אפרים**, סי' כב, עמ' עה.
- נראה שמותר, ודלא כסוברים שרק באיסור דרבנן מותר-בסי' כג עמ' עו הערות בשו"ע אורח חיים סימן שכה-בסי' כד עמ' עז-עט דן בשחיטה בשבת לחולה שיש בו סכנה כשיש לפניו נבילה.
87. חילול שבת ויום הכיפורים להצלת עובר. הרב משה שאול קליין. **עם התורה**, מהד' ה, חו"ג, תשע"א, סז-פט.
- סיכום דעות הראשונים בנושא זה. נאמנות האדם לאכילה ביום הכיפורים.
88. החשבת קטן כחולה שאין בו סכנה. הרבנים גיורא ברנר ואלהיו שלזינגר. שו"ת **שוואלין ודורשיין**, ח"ו, סי' ח, עמ' מד-מח. הכללים אימתי מחללים עליו את השבת בדברים חיוניים או כשאפשר בלעדיהם.

89. האם הקלות חז"ל לחולה שאין בו סכנה קיימות גם לגבי חבוש בבית האסורים. הרב אשר שקאני. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 119-125.
- בירור ההלכות של אמירה לנכרי, חימום מאכל בשבת, בישולי גויים ודין הכלים.
90. חילול שבת עבור חולה שוודאי יבוא לידי סכנה. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"ב, סי' נו, עמ' קצו-קצז.
- מותר להדליק חימום עבור קטן שהוחזק שבלא זה יחלה בדלקת הריאות, הגם שיש היום תרופות אנטיביוטיות.
91. הצלת עכו"ם בשבת באיסור דרבנן. הרב אשר מן. **אחות הלוי**, סי' לב, עמ' קלד-קלה.
- מותר לפסיכיאטר להחזיק בשבת את הטלפון פתוח, אולי יקראוהו להצלת חולה נפש שרוצה להתאבד אף כי אינו יודע אם המצלצל הוא יהודי או גוי, אך ישתדל שנכרי יעשה את התורנות.
92. חילול שבת בשביל מחלל שבת בפרהסיא הנמצא בסכנה. הרב משה אליעזר. **ידי עלמ"א**, ח"א, סי' יב, עמ' קז-קיג.
- אם לא יגיש טיפול רפואי יכניס לסכנה ציבור שלם, ועל כן יכוין שעושה להצלת הכלל ואזי זו מלאכה שאינה צריכה לגופה, ובאיסור דרבנן יש ההיתר של משום איבה וספק סכנה לכלל.
93. חילול שבת לחולה או להצלת מומר. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, או"ח, ח"א, סי' עג-עד, עמ' קיא-קיד.
- אין צריך בחולה שאין בו סכנה לומר לנכרי שיעשה באופן של מלאכה דרבנן. צריך שיקול הדעת בחילול שבת עבור אלו שאינם שומרים תורה ומצוות. -בסי' עה-עו עמ' קטו-קטז הוראות הרב יוסף שלום אלישיב שלא להשמיד בשבת עופות שנתגלתה בהם מחלת השפעת, ושצוותים רפואיים יחזרו לביתם בשבת על ידי נכרי.
94. האכלת נבילה לחולה בשבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' ט, 74-82.
- בירור אם עדיף לשחוט ולמלוח לו. בנספח: חזרת היוצאים להציל.
95. היתר פיקוח נפש לבריא בשבת. הרב אליהו שלוינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ו, סי' ט, עמ' מח-נח.
- עם תשובת הרב יוסף ליברמן על הצטרפות בריא לאמבולנס שמסיע חולה בשבת, העושה עצמו חולה כדי לנסוע באמבולנס, המתקשר במוצאי שבת לרופא בארצות הברית שאצלו עוד שבת, המאיים באקדח על חבריו שיבשל לו.
96. קריאה בשבת עבור חולה מסוכן, לרופא שומר מצוות או למחלל שבת. הרב אהרן שמואל פאדווא. **גינת ורדים**, יא, תשע"א, קסג-קסה.
- עדיף לקרוא לרופא שומר תורה שלא יחלל שבת בטיפולו רק מה שמותר.
97. לקיחת תרופה הומיאופטית בשבת. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ז, סי' טו, עמ' קח-קיד.
- אפשר להשתמש בה בשבת אם התחיל כבר בערב שבת.
98. טיפות אף בשבת. הרבנים יששכר דובר שוורץ ואפרים פישל קליין, בתשל"ח. **מנחת דבשי**, ח"ב, או"ח, סי' סה, עמ' קמז-קמח.

- מותר לקחתם כשמצונן אם התחיל מערב שבת.
99. צביטה וגירוד בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' לו, עמ' עב. בצביטה חזקה שמתירה סימן לכמה ימים יש איסור חובל. אין לגרד עקיצת יתוש או פטריות בין הרגלים, כי יכול לצאת דם. הסוטר בחזקה ועושה פנס, עובר על איסור חובל בשבת. -בסי' מב סק"ד עמ' פו-פז התיר לחמם משחה בשבת.
100. פצוע ראש בשבת. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 109-110. כשילד נפצע במצחו בשבת יש לפנות לרופא, ומותר גם לתפור את הפצע. -בעמ' 111-113 הוראות כיצד לחזור הביתה אחרי הטיפול.
101. נשמטה עצם ידו ממקומה בשבת. הרב שלום ב"ר יהושע מיאנישוק. **דברי שלום ואמת**, אר"ח, סי' יב, עמ' ככג-קכו. מותר להחזירה למקומה ולחובשה בנסרים דקים על ידי רופא ישראל.
102. איסוף דם טבורי בשבת. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חכ"ז, סי' ו-ה, עמ' סא-עא.
- מכיון שהמדובר לצורך חולה שיש בו סכנה מותר לסדר מערך לוגיסטי לביצוע האיסוף, וישתדלו ככל האפשר שיעשה על ידי אחות עכו"ם או בכתיבה בשינוי.
103. רפואה מונעת בשבת. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' י', 83-87. הנוטל בימות החול בקביעות ויטמינים ותוספי מזון לחיזוק הגוף, יכול ליתלם גם בשבת.
104. שתית מים של רפואה בשבת. הרבנים יששכר דובר שוורץ, שמואל וונזר, שלמה זלמן וובר, אברהם יפה-שלזינגר, בתשמ"ג-תשנ"ב. **מנחת דבשי**, ח"ב, אר"ח, סי' סו-סז, עמ' קמח-קנז.
- הרב וונזר צידד עמו להקל לשתות תה צמחים המסדיר את ניקיון הגוף, והרב וובר אסר. הרב יפה-שלזינגר הסכים עמו להתיר לשתות מים מינרלים ממי מעיינות הרחצה.
105. השתלת איברים לדיני שבת ויום טוב. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"י, סי' ה, עמ' 39-43.
- מכשירים המושתלים בגוף האדם לתקופה ארוכה מתבטלים לחלוטין לגוף כאחד מאיבריו, עם הערות הרבנים אביגדור נבנצל ויעקב אריאל. שאלה חדשה זו ראויה להתלבן על ידי גדולי הדור.
106. היתר לקחת כדורים בשבת כדי לאחר את הוסת. הרב חיים שלום סגל. **בית הלל**, מו, תשע"ב, פז-צ.
- מותר לקחת בשבת כדורים לאיחור הוסת, וכדורי הרגעה אסיוול כשצריך לדבר לפני הציבור ומתרגש.
107. בהלכות יולדת בשבת. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' מח, עמ' קא-קג.
- הנושאים: הבאת הילדים לסבתא בדרך לבית החולים; רוצה ללדת בבית חולים יותר רחוק; נסיעה לצדיק לקבל ברכה; חזרת הבעל לביתו; הבאת אוכל עם היולדת; נהיגת רכב במקום פיקוח נפש.

108. סדר ההנהגה ביולדת בשבת. הרב אברהם דב אוירבך. **ישורון**, כה, תשע"א, רמג-רמז. אין מקום לחומרות שהופיעו לאחרונה בספרים חדשים לעשות בשינוי או בשנים.
109. תומכת לידה (דולה) בשבת. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' כב, עמ' סה-סז.
- המעונינת בסיוע דולה מסוימת, מצוה לקרוא לה לבית החולים גם אם זה כרוך בחילול שבת.
110. יולדת שביקשה שאמה וחמותה יסעו אתה לבית החולים. הרב מאיר ברנדסדורפר. שו"ת **קנה בשם**, ח"ד, סי' כה, עמ' מג-מד.
- אל תצטער על שביקשה גם מחמותה שתבוא, כי מכיון שיש לה ידיעות ברפואה זה מסייע ליתובי דעתא.
111. הטיפול בילדים כשהלידה בשבת. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' כא, עמ' סד-סה.
- כשאי אפשר להשאיר את הילדים בבית או אצל שכנים, אל יביאום ברכב להורים אלא יקראו להם טלפונית לבוא.
112. הודעה להורים ביום טוב שחל בערב שבת על ידי אמירה לעכו"ם שנולד בן ויוכלו להכין שלום זכר. הרבנים יצחק זילברשטיין, ישראל בלסקי, ברוך ראובן שלמה שלזינגר, אשר זליג וייס ורוד פיינשטיין. **קובץ עץ חיים**, טו, תשע"א, קלא-קמ.
- בדרך כלל אין סיכון ליולדת שמצריך אמירה לנכרי לטלפן להורים הבריאים, ואין לתת לתופעה זו להתפשט.
113. חזרת עובדי הצלה במכונית בשבת. הרב ראובן אוחנה. **אור תורה**, תקכו, תשע"א, תשפח-תשצא.
- תמיהה על הנוהג שחוזרים לביתם כדי להיות מוכנים לקריאה הבאה.
114. הזמנת וטרינר או טכנאי גויים על ידי עובד גוי בשבת. הרב דוד אייגנר. **אמונת עתיך**, 90, תשע"א, 36-42.
- מכיון שהשימוש בטלפון נייד אסור רק מדרבנן, מותר לומר לגוי שיתקשר לווטרינר או לטכנאי גוי שיבואו לטפל במשק בשבת במקרה של צער בעלי חיים, אך יש לדאוג לכך שיכנסו בדרך צדדית.
115. טיפול רפואי לכלב המסייע בשמירה רפואית על חולה. אברכי המכון. **במראה הבוק**, ח"ז, 114.
- מותר לטפל בכלב המתריע על הפסקת נשימה של בן נכה, אם אין אפשרות לרכוש מכשיר אלקטרוני-בעמ' 115-116 הגדרת חולה שאין בו סכנה לדיני שבת, איסור והיתר ופטור מתעניות-בעמ' 121-122 עצות איך תוכל יולדת לתאמות הנמצאות בפגיה, לטלטל טלפון סלולרי בשבת.
116. איסור הכשלת קטן או שוטה באיסורים. הרב חיים ליב איינשטיין. **ירושחננו**, ה, צא-קטז.
- מחלוקת גדולי אשכנזי המהרי"ל ותרומת הדשן בטעם האיסור לספות איסור לקטן או שוטה.
117. טלטול בבית חולים. הרב משה חיים אפרים פדווא, לרב זאב פלדמן. **מנחת אפרים**, ח"א, אר"ח, סי' צג-צד, עמ' קפז-קצ.

ברוב הפעמים צריך לסדר עירובי חצרות.

ג. מועדים

118. פסקי הלכה לחולה בפסח. הרב מתתיהו דייטש. **קול התורה**, עא, תשע"א, קעה-קפ.
פסקי בדיקת חמץ, ליל הסדר, מצה מרור וארבע כוסות, תרופות.
119. בדיקת חמץ בוקן שהוכנס לבית חולים ביום י"ג ניסן. הרב חיים אוברלנדר. **אור ישראל**, סב, תשע"א, קיד-קכא.
החיוב על בניו לבדוק הוא מטעם ערבות, ולא יברכו. אשתו אינה נעשית שליח כשלא ציוה, ולא תברך.
120. בדיקת ומכירת חמץ על ידי עובד זר נכרי. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשיין**, ח"ו, ס' כז, עמ' קלו-קלט.
תשושים המטופלים על ידי עובד זר יברכו על ביעור חמץ, ואת הבדיקה והמכירה יעשו הנכרים עבורם אף שאינם בגדר שליחות.
121. בדיקת חמץ בבתי עינים. הרב אפרים למברגר. **עטרת אפרים**, ס' לד, עמ' צב.
בודאי שומתו לבדוק במשקפים, ודלא כספיקו של אחד מגדולי בעלי ההוראה.
122. תרופות בפסח. הרב יעקב יצחק ניימן, לרב שמואל אליעזר שטרן. **אגורה באהלך**, ח"ב, ס' פז, עמ' קמט.
יש לדרוש רבנים שמי שהוא בספק סכנה, שיקח תרופה כהרגלו אפילו כשיש בה ודאי חשש חמץ כשאין לה תחליף.
123. תרופות בתערובת חמץ בפסח. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, או"ח, ח"א, ס' פב, עמ' קלה-קלח.
ישראל קדושים ומשתדלים להשתמש בתרופות שאין בהם תערובת חמץ, אך בשעת הצורך ישתמשו באלו שאין בהן טעם. -בסי' פג השיב על עישון סיגריות בפסח.
124. עישון סיגריות בפסח. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, ס' קכד, עמ' קצ-קצב.
דחית המעצרים על מה שאסר לעשן מחמת חשש חמץ, ואם יתנורו שמונה ימים יתכן שיתרחקו לגמרי לטובת בריאות גופם.
125. חולה ששתה משקה של חמץ בפסח לצורך בריאותו מתוך כלי מאוס. הרב יצחק זילברשטיין. **מוריה**, סד-שסו, תשע"א, קסט-קעא.
בגליוני הש"ס מסתפק בזה ומוכיח מהירושלמי שפטור כי אין דרך אכילה כך, אבל החזון איש סובר שחייב.
126. חולה שאין בו סכנה והרופא ציוהו לרחוץ כל גופו באמבטיה של מי סובין. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"א, או"ח, ס' מח, עמ' קנט-קס.
יחלוט את הסובין, ואולי יספיק לו מה שרחץ שמונה ימים קודם. אין צורך לבער את מי הסובין. -בסי' מט עמ' קסא-קע הוראות כיצד לנהוג בשיניים תחתות ובכרזלים ליישור שיניים. -בסי' נא עמ' קע-קעה ביאר כיצד ינהג מי שעליו להאכיל חולה חמץ בפסח.
127. שיניים תחתות לגבי פסח ובשר בחלב. הרב מאיר ברנדסורפר. **קנה בשם**, ח"ד, ס' כו, עמ' מד-מו.

- מדקדקים לא לאכול בהן ורתחים בפסח, אבל אין נוהגים כן בחלב חם אחרי
בשר. -בסי' כז עמ' מו-מו כתב שדרך עשית מצות בלא גלוטן היא על ידי החמצה
ובודאי שאין יוצאים בהן למצות מצה, והחולים יאכלו מצות מכוסמת.
128. הסבת איטר לביל פסח. הרב יחיאל מיכל טרגר. **עץ חיים**, יד, תשע"א, קכה-קכט.
מברר גם אם יש סכנה כל השנה בהסיבה על צד ימין ובתינוקות היונקים.
129. חולה שהוזהר לא לאכול מצה ומרור, ורוצה להחמיר על עצמו. הרב אליהו הלוי.
מעגלי אליהו, ח"א, אר"ח, סי' ס, עמ' קצ-קצב.
- אין לו להחמיר על עצמו, ולא יברך. -בסי' עו עמ' רכו-רכח דן במריחת משחה
שיש בה חשש חמץ.
130. מצות משיבולת שועל. הרב משה שטרנבוך. **תשובות ונהגות**, ח"ה, סי' קל, עמ'
קצח-קצט.
- התחדש בימינו לאפות כמויות קטנות, וילושו במי פירות.
131. אכל מצה לביל פסח והקיא קודם שנעכל. הרב בניהו דיין. שו"ת **ויכתוב מרדכי**,
ח"א, מכתב ד, עמ' קד-קה.
- יצא ידי חובת המצוה, ולא יברך ברכת המזון.
132. הסעה על ידי נכרי ביום טוב. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"י, סי' יז, עמ' 106-
101.
- זקן המתארח אצל בנו לביל הסדר, מותר חד-פעמית להחזירו לבית האבות על
ידי נכרי, אך אין לפרסם היתר זה ברבים.
133. תפילת ליל שבועות מבעוד יום בגלל אביו החולה. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**,
ח"א, אר"ח, סי' עט-פ, עמ' רלג-רלט.
- מותר לארגן לו מנין מוקדם, אבל את הקידוש יעשו לבילה.
134. הוצאת תרופות ביום טוב לצורך חולה. הרב משה חיים אפרים פדווא. **מנחת אפרים**,
ח"א, אר"ח, סי' קיא, עמ' ריט-רכב.
- יש להתיר, כי רפואה היא דבר השהה לכל נפש.
135. נחתך ביום טוב ראשון של ראש השנה מאצבעו של ילד, ורק עד כ"ד שעות אפשר
לחברו שיתאחה כראוי. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ח, סי' י-יג, עמ'
טט-פ.
- מחללים שבת וכל שכן יום טוב בסכנת אבר, אפילו על ידי רופא ישראל באיסור
תורה, כי לדעת הרופאים זו סכנה בחשש זיהום, וכל שכן אם נעשה ממכת ברזל
או חפץ כבד.
136. תינוק שנולד בניחות קיסרי 59 דקות אחרי השקיעה. הרב משה חיים אפרים פדווא.
מנחת אפרים, ח"א, אר"ח, סי' קטו, עמ' רכה-רל.
- מן הדין יש להתיר למולו ביום טוב שני, אלא שאביו הרב חנוך הניך הורה
למולו אחר יום טוב.
137. עישון ביום טוב. הרב יוסף יקותיאל אפרתי. **ישא יוסף**, אר"ח, ח"א, סי' קיב, עמ'
קפג-קפד.
- היום זה ודאי אינו שוה לכל נפש ואסור מן הדין. -בסי' קלג עמ' רז השיב על
נטילת לולב לאיטר.

138. עבודת הוטרניר בחול המועד. הרב דוד אייגנר. **אמונת עתיך**, 88, תשע"א, 64-73, לוחות.
- יש להזמין את הוטרניר בחול המועד רק במקרים שבהם מתגלה צורך רפואי דחוף במשק, ואז אפשר על ידי יהודי ולא צריך לחפש גוי. אין לבצע חיסונים, ואין לסמן במספר ממשלתי את הוולדות במשק.
139. תיקון משקפים בחול המועד. הרב שמעון ניסן. **נשמת כל חי**, ח"ב, אר"ח, סי' ז, עמ' ט.
- מותר לתקן לרגיל בהם וקשה לו בלעדיהם, כי אינו מלאכת אומן והוא צורך הגוף.
140. חלושי הגוף שקשה להם הצום. הרב אשר מן. **אחוזת הלוי**, סי' נ, עמ' קפח-קצא.
- הוראות למי אפשר להקל בתעניות ובתענית אסתר: קטנים שלא הביאו שתי שערות, זקנים, נשים הראויות להתעבר ומניקות.
141. בליעת כדורים בתענית. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' עט, עמ' קעג-קעד.
- מותר לבלוע תרופה או גלולה מרה בתענית ציבור אף על פי שאינו חולה, ודלא כהרב שמואל וזנר.
142. רחיצת חולה בתשעת הימים. הרבנים יששכר דובר שוורץ ואפרים פישל קליין, בתשכ"ג. **מנחת דבשי**, ח"ב, אר"ח, סי' קא, עמ' ריח-ריט.
- מותר לרחוץ לרפואה אפילו בחמין.
143. תענית מעוברת בתשעה באב. הרב מאיר ברנדסדורפר. **קנה בשם**, ח"ד, סי' לג, עמ' ס.
- בדרנו החלוש וצמיו מאד שנשים מפילות ומסתכנות, ההוראה היא שלא יצומו בתעניות ואפילו בתשעה באב. -בסי' מב עמ' עו הטיף בהמות שיש סימן נקב בכריסם, ורואים שהרופאים דקרום כדי להוציא את הרוח. -בסי' מז עמ' פו הכשיר אפרוחים שהרופאים הזריקו להם בעודם עדיין בביצים.
144. צום תשעה באב במעוברת. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' יב, עמ' קסט רנו-רנו.
- בזמננו מורי ההוראה מקילים במעוברת, וכשמרגישה חולשה שתאכל מיד בלי שיעורים. -בעמ' רפא לא הסכים עם הרב ישראל יעקב פישר לגבי יום כיפור.
145. תענית מיניקה בתשעה באב. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' לא, עמ' פד-פז.
- אין מינקת צריכה לצום בתשעה באב, וכשחל ביום ראשון תבדיל תחילה.
146. בהלכות חולה בראש השנה ויום הכיפורים. הרב מיכאל פריץ. **אור תורה**, תקיח, תשע"א, יג-טז.
- הנושאים: חולה שהתרפא זמן קצר לפני שקיעת החמה בראש השנה ולא שמע תקיעת שופר, וחבירו יודע לתקוע אלא שיפסיד תפילת מנחה. חולה ביום כיפור שצריך לאכול מאכלים אותו בשיעורים, ולא יאכל כרצונו כשאין פיקוח נפש.
147. **ראש בשמים** ח"ב: הלכות חולה מעוברת יולדת וקטן ביום הכיפורים. דינים ומנהגים בצירוף דברי הרופאים. הרב אשר שקאני. ביתר עילית תשע"א, יח, תיז עמ', הסכמות, הקדמה.

148. דין אכילת חולה ביום הכיפורים. הרב פנחס זליג בלויא. **עז ואורה**, ח, תשע"א, קלה-קמ.
- הרב יוסף ליברמן השיב לו, שעל החולה לשמוע לרופא האומר שמאכל מסוים בריא לו ופחות יזיקנו.
149. מעוברות וזקנים בתענית יום הכיפורים. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ג, סי' כ, עמ' צח-ק.
- מעוברת שהריחה וניכר עוברה תאכל פחות מכשיעור. זקן שהתענה רוב היום ונחלש באופן שחושש לסכנה מאכילים אותו.
150. אוכל ומשקה שהותרו ביום כיפור לחולה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' קפט-קצג, עמ' רעו-רפד.
- אין הבדל מה יאכל או ישתה, אפילו יין או חלב. חולה שאין בו סכנה שצריך ליטול כדורים, ישתה עם מים מרים. רבנים מורים להעדיף פחות פחות מכשיעור פעמים רבות, אף שפעמים שתי כותבות יספיקו. יש לעשות הפסקות בין השתיות. אפשר להאכיל חולה אלצהיימר כדרכו.
151. הזנה מלאכותית ביום כיפור לחולה שאין בו סכנה. הרב אברהם יפה-שלוזינגר. **באר שרים**, ח"ז, סי' פו, עמ' ססא-ססג.
- אמדו הרופאים שזקוק לאכילה לרפואתו, יש להקל להאכילו בהזנה מלאכותית.
152. חיוב קידוש לחולה שצריך לאכול ביום כיפור שחל בשבת. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשין**, ח"ו, סי' יט, עמ' קב-קו.
- דיון בדברי האחרונים שאינם מצריכים קידוש לפני שאוכל.
153. עשית חוקן. הרב שמעון חירארי. **לב שמח**, או"ח, סי' כד, עמ' קסט-קעד.
- מוותר לעשות חוקן ביום כיפור לרוקן את אכילתו הגסה, והמים שנכנסים לבטנו אינם נחשבים שתיה.
154. חולה ביום כיפור. הרב משה חיים אפרים פדווא. **מנחת אפרים**, ח"א, או"ח, סי' קלה-קלו, עמ' רס-רסא.
- צריך לברר אם רצוי שהחולה ישתה דרך סיב. חולה שאין בו סכנה יכול לקחת תרופות.
155. שיעור אכילה לחולה ביום הכיפורים. הרב יעקב יצחק ניימן. **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' קט-קיא, עמ' קפג-קפו.
- התכתבות עם הרב שמואל אליעזר שטרן מהו שיעור פחות מכותבת הגסה, ולמה לא מעדיפים כיום הזנה דרך הוריד. -בסי' קיג עמ' קפח הביא דעת הפוסקים, שבחשש הפלה מאכילים מעוברת פחות פחות מכשיעור.
156. שיעור אכילה לחולה ויולדת ביום כיפור. הרב יואל קליין. **בית ועד לחכמים**, ה, תשע"א, שא-שח, לוח.
- בירור שיעורי כזית, כביצה וכותבת לדעות השונות.
157. מעוברת ביום הכיפורים. הרב אביעד אברהם טולמן. **פלא יועץ**, סי' לב, עמ' פז-פט.
- אשה בהריון תקין ויש רופאים הסבורים שאי השתיה סכנה לה ולעובר, תשתה בשיעורים משקה מזין כמיץ ענבים ותשאר בביתה המקורר.

158. משמשי חולה בליל ראשון של סוכות. הרב מרדכי קנר. **קול התורה**, עב, תשע"א, קפו-קצב.
- מנתח מומחה שקבע תור לערב סוכות והסוכה הקרובה ביותר לבית החולים היא במרחק שלוש שעות הליכה, ישתדל שאשתו תשאר ליד החולה או שיקים סוכה ארעית.-בעמ' קא-קכח דן הרב פנחס סגל על חצי שיעור בחולה וחציו בבריא ביום כיפור ובשאר איסורים.
159. ארבעת המינים במי שידיו משותקות. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' ריז, עמ' שיח-שיט.
- כשמניח אחר בידו ויכול להחזיק בלי סיוע מקיים המצוה. לא יטול בפיו או ברגלו.
160. אחיות איטר יד ימינו את ארבעת המינים. הרב דקל כהן. **אלישיב הכהן**, ח"ג, סי' ל, עמ' קצו-רז.
- לכתחילה יש לאחוז את ארבעת המינים ביד ימין, ואיטר יאחז את האתרוג בימין ושאר המינים בשמאל. בנענועים ובהקפות ינהג כרוב העולם.
161. איטר בנטילת לולב וכוס של ברכה. הרב יוסף ליברמן. **שערי הוראה**, יג, תשע"א, סז-סח.
- אין בהלכות אלו הבדלים בין הנגלה והנסתר.
162. צום עשרה בטבת לאשה שהפילה אחרי ארבעים יום. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חי"ח, סי' כג, עמ' קסח-קעו.
- דינה כיוולדת ופטורה עד כ"ד חודש, ואפילו לא מלאו לעובר ג' חודשים.
163. קריאת המגילה על ידי חרש ששומע על ידי מכשיר שמיעה. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ה, סי' לב, עמ' סה-ע.
- חזן קבוע שמשמש במכשיר שמיעה בקביעות, קורא לכתחילה את המגילה בציבור.-בסי' לז עמ' פח-צה דן בקיום מצוות השמיעה השונות על ידי מיגוון המכשירים.
- ד. איסור וטהרה**
164. שוחט קצר ראייה. הרב צבי הירש שפירא. שו"ת **צבי תפארת**, ח"ב, סי' צא, עמ' רג-רד.
- לכתחילה יש לבחור שוחט שראיתו טובה, אבל כשהזקין ונזקק למשקפים אסור לו לשחוט בלעדיהם.
165. שחיטת סומא. הרב בן ציון בלום. **שיבת ציון**, סי' קג, עמ' קצג-קצו.
- פלפול בדברי המשנה שסומא ששחט שחיטתו כשרה.
166. היתר אכילת בהמה מסוכנת שנשחטה. הרב שאול חנן-יה ואקנין. שו"ת **ויען שאול**, חי"ג, יו"ד, סי' ז, עמ' ק-קו.
- המנהג הפשוט לשחוט בהמה מסוכנת, ובלבד שנוזהרים היטב בהלכות הפירוס.
167. פרות שאכלו אכילה גסה ומתנפחות ונחנקות, והרופאים דוקרים בין הצלעות ויוצא משם פרש, ומתרפאות אחר זמן. הרב שלמה משה עמאר. **ויען שאול**, ח"ג, יו"ד, סי' כ, עמ' רא-רח.

- הצעה לפתרון הסוגיא החמורה של כרס שניקבה בצדדים רבים להתיר, מלבד כשמגיעה פרה שכרסה פגועה ולא עברו עליה י"ב חודש שאז יש להטריפה מספק.
168. פרות חולבות שנתגלה שעושים להן ניתוח. הרב יעקב יצחק ניימן. **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' קמד, עמ' רמט-רנ.
אפשר לצרף הרבה צדדים שהחלב מותר.
169. כשרותו של חלב פרה בימינו. אברכי המכון. **במראה הבוקר**, ח"ז, 182-186.
ניתן לסמוך על דעות הפוסקים שהחלב מותר.
170. המתנת שעות לאשה בהריון. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' לז, עמ' קא-קג.
התאוותה למאכל חלבי מסוים אחרי אכילת בשר, יכולה לחרוג ממנהגה ולאוכלו בהמתנת זמן מועט.
171. לאכול לרפואה מאכל שיש בו חשש תולעים (מילבין). הרב יששכר דובר שוורץ, בתשס"ד. **מנחת דבשי**, ח"ב, יו"ד, סי' ב, עמ' רפג-רפד.
שאלה לרב אליהו שטרנבוך אם יכול לאכול מאכל שהוא רפואה לבני מייעים, אך יש בו מילבין קלויים שאסר החכמת אדם והתיר הדרכי תשובה. -בסי' ו עמ' רפו התיר לו בתשנ"ח הרב ירמיה כהן להשתמש בקפסולה שהציפוי שלה מג'לטיין.
172. ילדים לא בריאים הנמצאים במוסדות נוצרים. הרב יעקב יצחק ניימן. **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' קפה, עמ' שיג-שיד.
איסורו של החתם סופר במקומו עומד, הגם שאין שם חשש להמרת דת, ויש אפשרות להביא להם אוכל מבחוץ. -בסי' קפו עמ' שיד-שטו לא התיר להכניס ילד לקוי שמיעה לבית ספר של המדינה המיוחד לכך אלא בהסכמת רב גדול.
173. האכלת תינוקות פגים אוכל בלתי כשר. הרב יוסף ליברמן. **בית הלל**, מה, תשע"א, פה-פז.
במחלקת הפגים שבבית החולים ליולדות בו מאכילים אוכל בלתי כשר בגלל מחירו הזול, יש להשתדל להשיג תרומות והלוואות כי להאכיל את הפג כמה חודשים אוכל כשר.
174. איסור מראית עין בחולה, והאכלת איסור דרבנן לחולה שאין בו סכנה. הרב בן ציון בלום. שו"ת וחידושי **שיבת ציון**, סי' קנה, עמ' רעה-רעט.
אין לחולה לשמוע לרופאים שציווהו לשתות דם מבושל, ואפילו אם יעשה היכר. מותר להשתמש במשחת וזלין גם לבריא, שהרי נפסלה מאכילת כלב.
175. אבקת פרחים ושאר מוצרי הכוורת. הרב יעקב אפשטיין. **אמונת עתיך**, 88, תשע"א, 54-63.
מותר לאכול לחיזוק הגוף מזון מלכות, פרופוליס ואבקת פרחים, על אף החומרים המופרשים לתוכם מגוף הדבורה.
176. אבקת פרחים, פרופוליס ומזון מלכות. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' כח, 194-201.
מותר לאוכלם לחיזוק הגוף הגם שהחומרים מופרשים מגוף הדבורה.

177. בליעת תרופה בקפסולה העשויה מג'לטין. הרב יוסף אפרתי. **ישא יוסף**, ח"ב, סי' ז, עמ' כא.
- אפשר לבלוע את הכמוסה גם כשאינה עטופה בנייר, ובלבד שאין טעם בכמוסה.
178. כדורי רפואה וויטמינים שיש בהם תערובת איסור. הרב מנחם פישר. **עץ חיים**, יג, תשע"א, קמט-קנט.
- כשיש להשיג כדורים שהם בחזקת כשרות צריך לקחתם, ואם לאו יעטוף את הכמוסות לפני הבליעה מבלי לטרוח לפותחם ולרוקנם לקפסולה אחרת.
179. נטילת קפסולות ויטמינים המעוטפות במעטה העשוי מג'לטין. הרב צבי אורטנר. **אור ישראל**, סא, תשע"א, ריא-רלד.
- מי שיש לו מיחוש קל שבקלים יכול ליטלם, ומעיקר הדין גם הבריא, ויש הנמנע ממידת חסידות.
180. עשית תרופות לחולים משרצים. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חט"ז, סי' ל, עמ' רכב-רלח.
- מותר לשרוף שרץ לעשות ממנו תרופה. מותר לשמוע לרופא המצוה לשתות מי מרה של בהמה טמאה או שומן של דג טמא הפגומים בטעם וריח, ואפילו חולה שאין בו סכנה.
181. שימוש בתרופות מזיקות להרגעה. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ג, סי' מב, עמ' קצא-קצג.
- פסקים מתי שומעים לחולה המבקש אוכל או תרופה מסוימת, ומתי שומעים לרופא האומר שזה יזיק לו. -בסי' מג עמ' קצג-קצו דן במצות ביקור חולים אצל החולה במחלה מדבקה. -בסי' מד עמ' קצז-ר עוסק בחניטת מתים בזמננו.
182. מכירת סכיני גילוח ואמצעי מניעה בבית מרקחת. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' מד, עמ' קטו-קטז.
- מותר למוכרם כי אינם משמשים בהכרח למטרות אסורות.
183. בישולי עכו"ם בעובדים זרים המשמשים את הזקנים. הרב נהוראי שמענוב. שו"ת **המאיר לארץ**, ח"א, יו"ד, סי' ג, עמ' רטו-רכד.
- ישתדלו לבשל בכיריים חשמליות שנפסק עליהן כי אין בהן משום בישולי עכו"ם.
184. בישול גויים ומחללי שבת לזקנים ולחולים סיעודיים. הרב מנחם אדלר. **ישורון**, כה, תשע"א, ת-תו.
- פרטי ההלכות כיצד לנהוג בבישולים לכתחילה ובדיעבד.
185. עישון סיגריות. הרב נהוראי שמענוב. **המאיר לארץ**, ח"א, יו"ד, סי' טז, עמ' שלב-שמג.
- יש מקום לאסור את העישון לפי דין תורה. ראוי למנוע מצעירים להתחיל לעשן, ולמחות בידי המעשן בסביבתו.
186. סיגריות וטבק שמערבים בהם גליצרין. הרבנים פנחס וייס, נתן ירימה גולדשטיין וצבי אורטנר. **קובץ עץ חיים**, טו, תשע"א, רמז-רעט.
- דיונים למניעת השימוש בסיגריות מחמת הלכות איסור והיתר ולא בגלל הסכנה.

187. טבילת כלים בנכה שיש לו עוזר פיליפיני. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חי"ח, סי' לב, עמ' רלח-רמה.
- לא יברך על כלים שהגוי מטבילם, אלא אם כן יוכל להטביל לפחות את הכלי הראשון.
188. לשלוח גוי ליטול עפר מקברי עכו"ם שאומרים שזה לרפואה. הרב צבי הירש שפירא. **צבי תפארת**, ח"ב, סי' קו, עמ' רפו-רפט.
- יש לאסור לגמרי מפני שעושה שם טוב לעבודה זרה, מה גם שברור שאין בזה שום רפואה.
189. קנית כנסייה לשם הרחבת מוסד לחולי נפש. הרב אשר מן. **אחוזת הלוי**, סי' פט, עמ' שו-שח.
- מותר לקנותה לצורך חולי נפש, וישתדלו שירוקנו אותה תחילה מצלמים.
190. הנידונים ההלכתיים ברפואה המשלימה. הרב יוסף מאיר פלר. **ישורון**, כה, תשע"א, תיג-תלו.
- פעמים רבות אין בה משום דרכי האמורי או ניהוש, ובמיוחד כשבאה לתת סיוע לחולה עתה ואינה עוסקת באיבחון מה צפוי לו בעתיד.
191. כירולוגיה איבחנית. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"ג, סי' לח-לט, עמ' כ.
- אין חשש של דרכי האמורי או מיסטיקה בטיפול המנתח את אופי האדם לפי קמטי כף היד, או באיבחון על ידי הסתכלות בעיפעוף העפעפיים (שיטת הירפוי הביאורוגנומית).
192. ניתוחים קוסמטיים. הרב אלעד זמיר. **שו"ת אריאל**, חורף תשע"א, 96-101.
- מותר לבצע ניתוח קוסמטי לצורך רפואי, או כשמתבייש במראהו החיצוני.
193. טיפול קוסמטי לגבר. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' סט, עמ' קעג-קעו.
- כשיש לאחד עור בעייתי המפריע בשידוכים, מותר לו לקבל טיפול אצל קוסמטיקאית מקצועית במקום ציבורי, אם יודע שלא יבוא לידי הרהור.
194. כתובת קעקע. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"ג, סי' מג-מד, עמ' כג-כד.
- מותר לרופאים להשתמש במדבקת קעקוע על המקום שבו יבוצע ניתוח ונעלם מאליו כעבור שבוע. מותר לעסוק בעשית איפור המוחדר על ידי מחט לצורך הסתרת צלקת וכדומה, אך לא לצורך יופי בעלמא.
195. איפור קבוע. הרב אילן חדר. **שו"ת אריאל**, חורף תשע"א, 102-110.
- כתובת קעקע הוא איסור תורה, וגם כשעושה לתועלת אחרת יש איסור דרבנן.
196. ליקוט שערות לבנות מתוך שחורות. הרב אשר מן. **אחוזת הלוי**, סי' פח, עמ' דש-שו.
- צמחו לו שערות לבנות עבות ליד פיאותיו ומפריעות לו, אין היתר ללקטם כשלא ניכר שזה לרפואה.
197. צביעת שער וזקן של אדם צעיר למניעת צערו ובויונו. הרב חיים רוטר. **שו"ת שערי חיים**, ח"ב, סי' צה, עמ' רצ-רצד.
- יש איסור תורה של לא ילבש בצביעת השער, ואין להתיר לאדם בן מ"ה ששערותיו הלבניו ונראה כזקן בן שבעים.
198. **טהרה הריון ולידה כהלכה**. הלכות טהרה מפורטות לכלה ולאשה הנשואה, ומדריך הלכתי לימי ההריון והלידה. הרב אבישלום מונייצר. ראש העין, ישיבת אמת ושלום,

(תשס"ז), 25, ה-שלא עמ', הסכמות, הקדמה. בסופו: קונטרס הדרך אל האושר, מדריך פרטני לבעל ולאשה כיצד להשיג שלום בית אמיתי, חובר על ידי צוות בני תורה בעלי נסיון בתחום זה, (ל) ד'.

199. דיני נדה ויולדת הנמצאת בבית חולים. הרב יצחק אייזיק ליבס. **בית אב"י**, ח"ה, סי' עט-פא, עמ' קז-קט.

הוראות כלליות, גם ליולדת בניתוח קיסרי, הודעה למעוברת שמת אחד מקרוביה ויתכן שזיוק לה או לוולד, הליכתה לבית הקברות-בסי' פג-פח עמ' קט-קיג השיב עוד מתי תינוק באינקובטור יוצא מכלל נפל, טלטול בשבת בבית החולים, אם בעל יכול ללחוץ על כפתור חשמלי כדי להרים את מיטת אשתו, יציאתה ידי חובת הבדלה בטלפון, ואם צריכה מעוברת להיות בערב שבת סמוך לבית החולים.

200. אשה שאינה יכולה לטהר עצמה כמה ימים. הרב גרשון אשכנזי. **עבודת הגרשוני**, סי' כב, עמ' עז-עט.

לדברי הרופאים אין הדם בא מכאב הגב מול הכליות אלא מנימי דם צדדיים, ולכן אפשר להתירה אם יסכימו שני מורי הוראה.

201. חולי שבר (פארפאל) המצוי בין הנשים והכתונת תמיד מלוכלכת. הרב שלום ב"ר יהושע מיאנישוק. **דברי שלום ואמת**, יו"ח, סי' ז, עמ' קפו-קצ.

הענין משתנה לפי הפרטים, אבל באופן השאלה הנוכחית יש לגבב כמה קולות.

202. בדיקת פאפ (Pap) ממשטח צואר הרחם. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' מז, עמ' קכא-קכב.

הבדיקה עצמה אינה מטמאת את האשה ויכולה לתלות בה את הדימום, ברם יש פעמים שאין להקל.

203. רופא שהכניס מכשיר צילום לרחם ולא ראתה דם. הרב אברהם חמאמי. **מנחת אברהם**, ח"א, סי' יד, עמ' קיד-קכב.

סיכום דעות פוסקי זמננו אם האשה נאסרת על בעלה, ומה קוטר המכשיר שהוכנס.

204. אין

205. בדיקה של הסובלת מווגיניזמוס. הרב אשר שקאני. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 203-209. חולק על מסקנות הרבנים שעסקו בנושא זה במאמרים קודמים.

206. טהרת אשה מכתמים ומדם המקור על ידי בדיקת הדם במעבדה. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' לו, עמ' רסח-רעו.

אין לסמוך על בדיקת המעבדה, רק על מורי הוראה שהתמחו בראית מראות. אפשר לסמוך על הכדורים לדחית או לקבלת מחזור, כי זה בודק ומנוסה לרוב.

207. הרגשה בראית דם נדה. הרב יוסף אברמובסקי. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 185-189.

נדה טמאה מן התורה אחת לחודש בשינוי או זעזוע פנימי גם בלי הרגשה-בעמ' 190-192 נוספות מהרב יקותיאל רוזנפלד על בדיקות סקר רפואיות.

208. עיכוב הופעת וסת הכלה על ידי כדורים. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' רסה, עמ' ת

גדולי תורה התנגדו לזה, והתירו רק כשאין ברירה והוזמן האולם.

209. הנוטלת תרופות לסידור או למניעת וסתה. הרב מאיר ברנדסדורפר. **קנה בשם**, ח"ד, סי' סג-סט, עמ' קז-קטז.
- הוסתות הקודמות נעקרות הגם שזה בא על ידי תרופות.
210. דין כתם באשה הנוטלת גלולות. הרב יעקב ששון. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 95-98.
- חולק על דברי הרב אליעזר בן פורת ופרופ' פסח קליימן שמקור הדימום מהרחם והיא טמאה מן התורה, ופוסק בשם זקנו הרב עובדיה יוסף שדינו ככל כתם, ויש לייעץ לה ללבוש בגדי צבעונים.
211. אשה שהפסיקה ליטול גלולות. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' מח, עמ' כג-קכו.
- אינה חוששת לווסתות כלל, ותברוק עצמה סמוך לתשמיש. בס"י נ עמ' קל-קלב דן במעוברת בחודש התשיעי, מאימתי נחשבת נידה בלידתה. בס"י נג עמ' קלו-קלז הורה אם יכול בן לסייע בעקיפין לחיסול חנותו של אביו, כשהוא חולה שבר ואינו יכול להרים משאות כבדים.
212. בדיקת רופאי נשים. הרב אשר מן. **אחוזת הלוי**, סי' צז, עמ' שכט-שלז.
- פרטי ההלכות מתי יש לחוש לפתיחת הקבר כשרופא בדק באצבע או במכשיר.
213. נאמנות הרופא לומר שהדם בא מן המכה. הרב יהושע קלעוואן. **דברי יהושע**, סי' נ, עמ' רלו-רלז.
- בירור השאלה אם להעמידה בחזקת טהרה ונאמן הרופא. בס"י סה עמ' רס-רסב דן בגט חרש.
214. אופן הבירור על מכה במקור, וכשהרופא מכניס אצבעו. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' רסו, עמ' ת-תא.
- יש לדחות את הרעיונות לברר אם זה דם מכה על ידי הכנסת אצבע טבולה באלכוהול, או מכשיר הקובע אם זה דם.
215. קרום תולים קשה. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' צט, עמ' רכג-רכד.
- יצא דם כשפתח הרופא והרחיב המקום נטמאה, ודלא כהרב משה פיינשטיין. בעל רופא יכול ליילד את אשתו כשאין להשיג רופא אחר בלי חילול שבת, ויכסה ידיו בכפפות. בס"י קא סק"ב עמ' רמז אסר לעשות תרופות מצמחים שגדלים בשביעית.
216. כשיש לאשה מכה באצבעותיה שהתרפאה, אך מדי פעם יכולה להיפתח ולהוציא דם. הרב משה פרידמן. **הוסיף משה**, ח"ב, סי' קנב, עמ' עו-עז.
- אפשר לתלות את כתמי כל גופה במכה זו ומותרת.
217. שינוי מראה דמים באשה על ידי טיפול רפואי. הרב משה דב וולנר. **חמרת צבי**, ח"ד, סי' לד, עמ' צ-צד.
- כשיצאה ליחה לבנה תולים שהמשחה גרמה לסילוק דמים, ואין מקום להחמיר.
218. דין דם פצע בהלכות נדה. הרב יעקב סבתו. **מאורנו**, י, תשע"א, 245-261.
- ומולץ ללכת לבודקת טהרה כדי לבצע הפסק טהרה נקי מכל חשש.
219. דימום מהתקן תוך-רחמי. הרב יהונתן שמחה בלס. **תחומין**, לא, 269-275.
- אין להחשיב דם זה כבא מחמת מכה, והאשה אסורה לבעלה.

220. טבעת נובה לענין חציצה בטבילה ובדיקות הפסק טהרה ושבעה נקיים. הרב אליעזר בן פורת ופרופ' פסח קליימן. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 85-94, תמונות.
- טבעת הורמונאלית זו קל להסירה לפני הבדיקות והטבילה, ובדיעבד ששכחה והיתה עם בעלה אינה צריכה לטבול שנית. בסוף תשובת הרב מרדכי הלפרין שניתנה במסגרת פרוייקט השו"ת הבינלאומי לרפואה והלכה של מכון שלזינגר.
221. דיני הרחקה באשה סומא. הרב אברהם צבי הכהן. **ויצב אברהם**, סי' קג, עמ' רנז. אסור להם לאכול על שולחן אחד בלי היכר, ואין להקל לבעל להוליכה בעת נידתה.
222. טבילה באשה שהוציאו לה את הרחם. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"א, יו"ד, סי' מד, עמ' קג-קד.
- מעיקר הדין אינה צריכה לספור ולטבול, והרוצה להחמיר על עצמה תספור בלי בדיקות ותטבול בלי ברכה.
223. טבילה עם מוך בעומק האוזן במקום סכנה. הרבנים יצחק זקל במברגר, אריה ליב רובין, אליהו מונק, בתרפ"ג. **קול התורה**, עא, תשע"א, רצה-רצז.
- במוך רפוי הנועץ בעומק אפשר להקל, וישאלו רופא נוסף.
224. סתימה בשיניים. הרב בן ציון בלוס. **שיבת ציון**, סי' קסו, עמ' רפז-רפט.
- הרבה אחרונים מתירים לטבול גם בשל מתכת, מה גם שעשתה לנוי ומותר אפילו שלא בשעת הדחק.

ה. נדרים, צדקה, מילה

225. נדרה לתת אלף זהובים לעניי ירושלים אם תעמוד מחוליה, וכשמע בעלה התרצה. הרב גרשון אשכנזי. שו"ת **עבודת הגרשוני**, סי' י, עמ' כט-לב.
- כשהתרפאה האשה אין הבעל חייב לקיים את הנדר, כי רצה רק להפיס את דעתה.
226. בעת מגפה במצרים ברחו משפחות לירושלים, ואשה אחת נדרה שתעלה בשנה הבאה אלא שלא היתה אז שיירה, ולבסוף איבד בעלה ממון רב ובנו יחידו נחלה מאד ואין לו כסף לעלות. הרבנים ישועה שבאבו ידיע זין ויוסף הלוי נזיר. שו"ת **מטה יוסף**, ח"א, יו"ד, סי' ט-יא, עמ' עט-קכו.
- אין עליו חיוב הנדר אחרי שעברו כמה שנים, ולרווחא דמילתא ישאל על נדרו, וגם היא תעשה כן.
227. ראובן שנשא את בת שמעון ונשבע שלא ישא אחרת עליה בחייה ונסמית בשתי עיניה. הרב משה אלשיך. **שאלות ותשובות מהר"ם אלשיך**, סי' פו, עמ' ש-דש.
- זה נקרא אונס שלא עלה על דעתו, ופטור משבועתו.
228. התחייב לתת תרומה לבית החולים כשיתחילו לבנות ונפטר קודם לכן. הרב יהודה חיים מסלתין. **וזאת ליהודה**, חו"מ, סי' ח, עמ' קצה-קצז.
- כשהניח בת ט"ו יורשת, יכולים הגבאים לחייב את האפוטרופסים לשלם את התחייבותו. בנוסף לכך הסבירו לבת שזה נחת רוח לאביה לקיים את דבריו, והסכימה ברצונה הטוב.
229. **האדם המבוגר בפרשה**. שיחות על הזדקנות ורפואה, מבוסס על פרשת השבוע. ד"ר אפרים יאול, מנהל מחלקה בית החולים הרצוג בירושלים. ירושלים תשע"א.

230. **קימה והידור**. דיני כיבוד, הידור וקימה מפני חכם וזקן אב ואם ועוד, כולל תמצית ההלכה וסביבה מקור הדינים ומשא ומתן. נערך מסוגיות הש"ס ראשונים ואחרונים על ידי הרב יצחק אליהו שטסמן. ירושלים תשע"א, 20, שס עמ'.
231. עניני רפואה וטיפול בזקנים. הרב יצחק זילברשטיין. **ישורון**, כה, תשע"א, רסא-רעא. הנושאים: אבא שביקש מהרופא לא למסור למשטרה את בנו המכה; רחיצת חולי אלצהיימר וסיעודיים; החזקת הורים סיעודיים בבית; ביטול שידוך למען בריאות אביו שחלה בשל כך.
232. שינוי מעות צדקה מרפואה להצלה. הרב דב בריש ויידנפלד. שו"ת **דובב מישרים**, ח"ד, סי' קמג, עמ' קפו. עדיין לא הגיעו לידי הירוששים שיזכו בהם, ולכן תשתמש בהם עמותת הצדקה לצורכי רבים, ובמיוחד לרפואת חולים אחרים.
233. גבו מעות לצורך חולה ומת. הרב יצחק שמואל שכטר. שו"ת **ישיב יצחק**, חכ"ח, סי' כה, עמ' קכה-קלב. יכולים לקחת מכסף צדקה שנמסר לגבאי עבור חולים, להצלת יהודים הנמצאים בסכנה במדינה זרה.
234. סידורי ברית מילה בבית החולים שנפתח באשקלון. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ד, סי' מה, עמ' קמא. יכולים לתקן שיהיה מוהל קבוע, אך אם האב רוצה ויודע למול או שבוחר במוהל אחר, חייב המוהל המומחה לעמוד על גביו. בס"י מח עמ' קמט-קנא הורה שלא למול בהרדמה, רק במילת גדול כשיש חשש לסיכוכים. בס"י מט עמ' קנא-קנב אוסר לשנות את דרך הפריעה והמציצה. בס"י נא עמ' קנג-קנו אסר למוהל למול ישמעאלים, הגם שיש רופאים המוכנים להיענות להם.
235. מילה בתינוק שיש לו שתי ערלות. הרב שמואל אהרן פיש. **קול התורה**, עא, תשע"א, שכה-שכט. היתה זו שגגת המוהל למול בשבת כי היו צריכים לדחות.
236. שיעור הירקות לדחות ברית מילה. הרב יעקב יצחק ניימן. **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' קעה-קעז, עמ' רצו-שא. בתשל"ז יצא כרוז מרבנים שלא למול אם לפי הבדיקה יש יותר מעשר מעלות בלירובין וצריך להמתין שבעה ימים משיבריא, אבל צריך לברר אם היום הדברים השתנו ויכולים למול גם ביותר מעלות ובלי להמתין. בס"י קעט עמ' שג התיר למול יוצא דופן ביום טוב שני.
237. צהבת בתינוק שנולד. הרב גדליהו אקסלרוד. **הברכה**, ז, תשע"א, כז-ל. כשהסתלקה הצהבת מלים מיד, ואין צורך להמתין שבוע. את המציצה יש לעשות בפה נקי מספירט ולא בשפופרת.
238. מל תינוק צהוב. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשיין**, ח"ו, סי' מט, עמ' רלז-רלח. אין למוהל להישמע לאב שמפציר בו למול תינוק צהוב וסכנה בדבר.
239. ילד שהיה חולה בתוך שמונה ימים ללידתו. הרב צבי הירש שפירא. **צבי תפארת**, ח"ב, סי' עו, עמ' קלח-קלט. יש לבטל את מנהג המוהלים שאם הבריא מלים אותו מיד ביום השמיני, ומשום ספק נפשות צריך להמתין שמונה ימים אחרי שהבריא לגמרי.

240. תינוק שנפל על הרצפה בלילה שלפני המילה, ובדקן רופא ואמר שהוא בריא. הרב מאיר ברנדסדורפר. **קנה בשם**, ח"ד, סי' ג, עמ' מותר ומחויבים למולו ללא חשש, וכן עשה מעשה-בסי' פו-פו עמ' קנז-קנט מפליג במעלת המציצה בפה, ומחזק את העומדים בפרץ שלא לשנות דבר.
241. תינוק שאינו חש בטוב, ודוחים את המילה ליום אחר. הרב דקל כהן. **אלישיב הכהן**, ח"ג, סי' מג, עמ' שי-שיא. יש לעשות את ליל הזוהר בלילה שלפני המילה גם אם נדחתה.
242. מגן קלמפ. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' רצא, עמ' תמד-תנב. איסור גמור להשתמש בו, אבל אין צריך להטיף דם ברית כשملו אותו בזה.
243. עובר שהוציא חלק מראשו ביום ששי, וילדוהו בשבת בניחות קיסרי. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, חי"ז, סי' לט, עמ' שמו-שנג. פשט המנהג כיום שהמילה נעשית בשבת, ואין הבן נחשב כככור לענין פדיון הבן.
244. מילה בשבת כשצריך זריקה כדי שיוכלו למול. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' צ, עמ' קלז-קלח. ילד ששופע דם ומסתכן היה נראה להתיר להזריק לו לפני המילה, אלא שהרב שלמה זלמן אוירבך אסר-בסי' צד עמ' קמג הערות בהלכות רפואה בשבת-בסי' צז עמ' קמז התיר לנתח בסכנת אבר של הרגל עד הברך, ואם ידחו ליום שני יתכן שתשאר בלי רגלים.
245. הרדמה במילה. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"ג, סי' קמא-קמב, רא-רה, עמ' צד. יש לבצע את המילה בלי הרדמה גם כשחלה באבר אחד, ואפשר לתת לו אקמול אחר כך.
246. שהחיינו במילה ופדיון הבן במי שנולד עם תסמונת. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' רצד, עמ' תנה-תנו. הנוהג הוא שמלים אותו בשבת. אל יבטל ברכת שהחיינו, כי שמחת המצוה גוברת על התוגה.
247. נתגיירה בצבא ונימול בנה בבית חולים על ידי רופא חילוני. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ח, סי' כו-כו, עמ' קלב-קמב. בגירותה לא היתה קבלת תורה ומצוות, ולכן צריכה להתגייר שנית. יש להטביל את הקטן על ידי בית דין מומחים, ולהטיף ממנו דם ברית.
248. גירות חרש ושוטה. הרב עובדיה יוסף טולידנו. **דרכי הוראה**, יב, תש"ע, קעב-קצה. מחלוקת הפוסקים אם מועילה גירות בחרש גמור שאין בו אפשרות של קבלת מצוות, אבל בסומא מועילה הגירות.
249. הוציא הולד את ראשו ונולד כולו למחרת. הרב יעקב יצחק ניימן. **אגורה באהלך**, ח"ב, סי' קפד, עמ' שיב. הוצאת הראש קובעת לענין פדיון הבן.
250. הפלה אחרי שבעה שבועות ושלשה ימים, ולא הכירה אם היה הנפל מרוקם. הרב ציון יהונתן. **שיבת ציון** בסוף ציון במשפט תפדה ח"ג, סי' ס, עמ' לא-לב. יפרו את הבן הנולד אחריו בברכה.

251. אשה שהפילה. הרב גרשון אשכנזי, לרופא דוד טעבל. **עבודת הגרשוני**, סי' כא, עמ' עה-עו.
- כשהפילה תוך ארבעים יום מהטבילה אין חוששים לוולד בלי שום בדיקה.
252. פדיון הבן לתאום שאחותו התאומה נפלה תוך כדי ההריון. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשיין**, ח"ו, סי' נו, עמ' רנו-רס.
- הסכמת הפוסקים שיפדוהו בלי ברכה, וכן השיב הרב יוסף ליברמן.
253. איסור כלאים בהזרקה זרע לבהמה מין בשאינו מינו. הרב אברהם חמאמי. **מנחת אברהם**, ח"א, סי' כ, עמ' רג-רד.
- לא אסרה תורה אלא להרביע בידים, אבל לא הכנסת חומר.
254. צמחי החוחובה וקאת לתעשית התמרוקים בשמיטה. הרב שניאור זלמן רווח. שו"ת **חלקת השדה**, ח"ג, סי' ה, עמ' קסד-רז.
- עם תשובת הרב שלמה משה עמאר שהיות ואין משתמשים בהם לרפואה, אף אם חלה עליהם קדושת שביעית מותר ללועסם וליהנות מהם שזו דרך הנאתם.

ו. רפואה, השתלות

255. **ספר אסיא**. מאמרים תמציות וסקירות בענייני רפואה והלכה. העורך: ד"ר מרדכי הלפרין. כרך יב. ירושלים, מכון שלזינגר, תשס"ט, 500, 18 עמ', שער ותוכן באנגלית.
256. הרפואה והרופא בחסידות. הרב חיים זוסקינד. **היכל הבעש"ט**, לא, תשע"א, סג-פט.
- בירורי שיטות הראשונים וגדולי החסידות עם עובדות מצדיקים.
257. שאלות ותשובות בענייני רפואה והלכה. הרב יצחק זילברשטיין. **חסד ואמת נפגשו**, 303-297.
- הנושאים: האיסורים בנמנע להציל; כמה חייב אדם לתת להצלת נפשות; הזעקת איש הצלה שמעירים אותו והוא בבגדי שינה; מי עובר על איסור לא תעמוד על דם רעך; סכנה עתידית.
258. הלכות רפואה ושמירת הגוף. הרב דב ליאור. שו"ת **דבר חברון**, ח"ג, סי' קפא-קצח, רא-רה, עמ' קכא-קלד.
- הנושאים: ניתוח להסרת אצבע יתירה. הריגת עובר להצלת אמו. חיסון מפני סרטן צוואר הרחם. דיווח אמת ברפואה. זריקת אפידורל לילודת. לידה בבית. החייאה באדם בעל מחלה מדבבת. השתלת ותרומת איברים. חתימה על כרטיס אדי. קניית איברים מסין לצורך השתלה. רופא נזיר. ניתוחי מתים לצורך לימוד רפואה. אכילת חלבון מן החי. אלכוהול סיגריות וסמים. אוכלין תחת המיטה. כושר גופני. כניסת אשת כהן מעוברת לאהל המת. כהן בעל מום ואיסורו לגרושה. כהן איטר. משקפים לכהן.
259. בענייני רפואה. הרב שלמה אבינר. **שאלת שלמה**.
- בחלק ה' 42: ברכת הגומל לילודת; 86-87: תענית מעוברות ומניקות בתשעה באב; 108-110: קימה באוטובוס בפני מבוגר; 176-177: ניקובים בתנוך האוזן כדי לשים עגילים; 248-250: אסור לאחיות להצטרף לשביתה. בחלק ו' 55-56: מכשיר שמיעה בשבת, מריחת משחה לתינוק, חזרת אחות עם אמבולנס, נטילת טיפות אף, שמירה עם איפוד רפואי; 160-162: טיפול על ידי רופא גוי. רפואות

- שבתלמוד; 175-178: הנקה הריון ומשפחה; 180-181: עיקור כלבה. בחלק ז
70: אמירת רפואה שלימה אחרי מי שברך; 76: ברכה על עישון; 87: משחת
שיניים בשבת; 124: מריטת הזקן במחט חשמלית; 125: טיפול בפצעי בגרות;
132: טיפול בהורים חולים; 228: ביקור חולים; 229: רפואות חז"ל; 230: מוות
מוחי ונשימה; 278: הנקה במקום ציבורי; 296-298: אשה מדריכה לעיוורים.
בחלק ח 51-53: הוצאת כינים בשבת; 127-134: בדיקת טיי זקס, בדיקת טרום
לידה, זירו לידה, רווח בין לידות; 182-186: עישון ותזונה נכונה.
260. דילמות רפואית הלכתית. הרב גבריאל גולדמן. **מאורנו**, י, תשע"א, 235-244.
- הנושאים: לימוד רפואה בכלל ורפואת נשים בפרט; ביצוע פעולות רפואיות
האסורות על פי ההלכה; הודעה על מום של חולה העומד להינשא; הודעה
להורים על מחלה תורשתית של ילדם; דיווח על ילדים מוכים או רופא רשלן;
הפלה שבוצעה עקב מידע מוטעה.
261. מפתח מועד למאמרי רפואה והלכה שנדפסו בספרי השו"ת ובכתבי עת תורניים
בשנת תשס"ז. הרב מאיר וונדר. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 139-184.
8 פרקים, 83 מקורות, 398 ערכים.
262. העיסוק ברפואות ורופאים. זכויות וסמכויות הרופא. הרב משה דב וולגר. **חמדת צבי**,
ח"ב, ס"י יח-יט, עמ' קיט-קלג; ח"ג, ס"י לח-לט, עמ' קעו-קפד.
כולל בירורים אם כופים אדם שיהיה רופא, שגיאת רופא בתרופות או בניתוח,
חשיבותו, שכרו, תרומת דם, הקלת חבלי המיתה, סירוב לקבל טיפול, תפילה
בעד החולה; אל האדם לסבול יסורים, עליו לפנות לרופאים, ולעשות את
הניתוח הדרוש.
263. בעניני רפואה וניתוחים. הרב משה דב וולגר. **חמדת צבי**, ח"ד, ס"י נא-נד, עמ' קנז-
קע.
- הנושאים: ניתנה רשות לרופא לרפאות; כללים בעשית ניתוחים; פצעים
שנגרמים על ידי ברזל וזריקות; לקצר חיים על ידי תפילה או כישוף והיפנוזה או
נרקוטוזם.
264. איזה רופא עדיף כמנהל מחלקה. שאלת ד"ר איתי פטאל, ותשובת הרב יצחק
זילברשטיין. **תחומין**, לא, 33-37.
- יש לנהוג בכספי ציבור מה שרוב הציבור מעדיף, והיינו רופא שעוסק במחקר
אף שאינו מאיר פנים ומעורב בדעת כמו השני.
265. מחויבות הרופא לרפא, והאחריות למעשיו בהיבט ממוני. הרב יעקב אפשטיין. **חסד
ואמת נפגשו**, 141-174.
- ביטוח רפואי יכול להגן על הרופאים והאחיות מתביעת ממון על טעויותיהם,
אבל אם מת החולה תחת יד הרופא אין בכך כדי לפוטרו מחובת גלות-בעמ'
175-195 מחקר ידידיה הכהן: מחויבות הרופא למטופליו במשנת "הנזיר". ד"ר
יחיאל מ' בר אילן: אהבת הריע והרופא כחבר, 197-234. ד"ר אילן קרץ: איוב
ורופאיו, 235-251.
266. חובת ההשתדלות בעניני רפואה. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשיין**, ח"ו, ס"י ע,
עמ' שלח-שסו.

- מסקנות להלכה על חובת החולה בעניני רפואתו, חובת היחיד בהצלת חברו, וחובת הקהל בהצלת החולה.
267. הימנעות חולה מתייסר מטיפול מציל חיים. הרב אשר זליג וייס. **ישורון**, כה, תשע"א, רעב-רעח.
- תשובות גם על חיוב הצלת חולה מתייסר, ועל שימוש במעלית בשבת לנוחיות חולה שיש בו סכנה.
268. האוטונומיה הרפואית בהלכה. דוד טוביה שטראוס. **חסד ואמת נפגשו**, 99-120. סיכום ערכים באנציקלופדיה רפואית הלכתית אם יש לאדם בעלות על גופו.
269. הסכמת החולה לטיפול רפואי. הרב שלמה דיכובסקי. **חסד ואמת נפגשו**, 291-296. הכללים מתי אין צורך לבקש את הסכמתו, ומתי יש לספר לו על מצבו כדי לשקול חלופה אחרת.
270. הסכמה מדעת לטיפול רפואי על פי המשפט העברי. עו"ד עפרה גולן. **חסד ואמת נפגשו**, 121-140.
- זהו אמצעי לישוב בין החובה ההלכתית לרפא ולהתרפא, לבין הזכות המשפטית של החולה לאוטונומיה.
271. לא תעמוד על דם רעך בממון. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, ס' נד, 357-345.
- אינו חייב לתת כל ממונו להצלת חולה, וכשהמצוה מוטלת על הרבים יתן כצדקה לפי יכולתו.
272. **רפא נא**. ד"ר בת שבע הרשקוביץ. "קובץ סיפורים המתאר פסיפס של דמויות ומצבים מנקודת מבט המשלבת ידע רפואי מקצועי עם אהבת הבריות": חוויותיה כרופאת משפחה בישוב הכפרי נריה. רמת גן, נשיא, תשע"א, 175 עמ'. על הספר: עפרה לקס, בשבע, כ"ט שבט תשע"א, 32-34.
273. **דיסאוטונומיה משפחתית בראי ההלכה**. הרב יעקב אייזנבך דומ"ץ בבית הוראה בב"ב, בעזרת פרופ' ח' מעיין והאחות נ' הולצר מצוות המרכז הישראלי לדיסאוטונומיה משפחתית בבית החולים הדסה הר הצופים בירושלים. קרית ספר, מכון משנת רבי עקיבא בב"ב, תשס"ט, טז, קכו עמ', הסכמות, הקדמות לתיאור המחלה הגורמת למוגבלויות. בסוף מפתח ענינים.
274. **נגישות למקום**. שאלות ותשובות לפסיקת ההלכה בענינים הקשורים לאנשים עם מוגבלויות. שאול ענברי. עין צורים, בוגרי ישיבת הקיבוץ הדתי, תש"ע, 143 עמ'.
275. **יעיר לי אוזן** על לקויי שמיעה. הרבנים יצחק קפלזשניק וראובן קנופף. בית שמש, מכון למחקר תורני שעל יד שמע קולנו, תשס"ט. ח"א. בתקיעת שופר, 9, קכב עמ'. מעמ' עג: נספח קול ואוזן; ח"ב. במקרא מגילה. 9, צה עמ'.
276. ניתוחים פלסטיים. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ג, ס' מ, עמ' קפה-קפז. מותר לאדם לעשות ניתוחים פלסטיים שישנו את את מראהו-בסי' מא עמ' קפח-קצ כתב שבכלל ניתנה רשות לרפא לרפא הוא גם הטיפול באשה עקה.
277. ניתוחים לשינוי מין. הרב עידן בן-אפרים. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 193-201. אל לרבנים להזדקק לשאלות אלו, גם אם המעונין בדבר טוען שמצבו גובל בפיקוח נפש.

278. **סיפורי יבנה**: ביקור חולים וניחום אבלים. ד"ר עזריה בייטנר. רמת גן, אוניברסיטת בר-אילן, תשע"א, 365 עמ'. ניתוח סיפורים בנושאים אלו המופיעים בחז"ל על חכמי יבנה.
279. **מעין החיים**. ח"א: הלכות ביקור חולים ואבילות (הרופא והחולה). הרב אמנון כהן. בני ברק תשס"ט, עמ' יג-לח.
280. מצות ביקור חולים והתפילה על החולה. הרב אברהם גולדשטיין. **קול התורה**, ע, תשע"א, שמה-שמז. גדרה של המצוה. הזכרת שם החולה בתפילתו.
281. קיום מצות ביקור חולים על ידי מכתב. הרב שמעון ניסן. **נשמת כל חי**, ח"ב, יו"ד, סי' יב, עמ' קכא-קכד. כשאנוס ואינו יכול לבקר בגופו יכול לצאת בטלפון או במכתב, וכן בניחום אבלים.
282. תפילה על חולה שימות. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' מו, 320-324. רק לחולה מותר להתפלל על עצמו שימות, ואחרים יתפללו שה' יעשה כטוב בעיניו.
283. **כפיתות וחרדה על רקע דחי**. מדרך לטיפול: לסובלים, למשפחותיהם, לפסיכיאטרים, לתרפיסטים, לרבנים ולמורים. ד"ר אביגדור בנש"ק. מתורגם מאנגלית. ירושלים תשע"א, 207 עמ'.
284. תרומה לבנק מח עצמות. הרב יוסף אפרתי. **ישא יוסף**, ח"ב, סי' טז, עמ' לט-מ. הרב יוסף שלום אלישיב הורה שמכיון שהוברר שאין בתרומה חשש סכנה, מצוה לתרום - בס' מח עמ' צב הוא פסק שלא למול בהרדמה, וכשעושים כן לא יקבל הרב את הסנדקאות.
285. תרומת מח עצם או כליה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שפז-שפח, עמ' תקעג-תקעז. אין לחייבו, אבל המתנדב מקיים מצוה גדולה. הסכנה כיום בתרומת כליה שואפת לאפס, אבל אשתו יכולה לעכב בידו מנדבת כליה.
286. מציל ששואל אם חייב להכניס עצמו לסכנה כדי להציל את חבירו. תרומת כליה. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"ב, חו"מ, סי' ז, עמ' יד-כג. חייב לעשות את מלאכתו אבל לא להסתכן. מותר ומצוה לתרום כליה להצלת אחיו, ויש לו לברך הגומל.
287. הפרת התחייבות לתרום מח עצם. ד"ר אברהם ויינרוט. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 61-27. לפי כללי המשפט האזרחי בישראל אפשר לאכוף את ההתחייבות לתרום מח עצם כדי למנוע את מות המטופל.
288. מסירת עצמו להצלת חבירו כגון לנדב את לבו. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' 309-320. אין אפשרות לכפות לקרב מיתת האחד כדי להציל את השני.
289. מוות מוחי והשתלת לב וכבד. הרב שלמה משה עמאר. **תחומין**, לא, 19-26. עיבוד תשובתו לרב צבי שכטר על מה שכתב בספרו עקבי הצאן, סי' לו.
290. יחס ההלכה לחוק מוות מוחי ונשימתו. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 257-259.

- מה שקובע בהלכה הוא הפסקת הנשימה, והסומכים על מוות מוחי יפעלו לפי הוראות הרבנות הראשית.
291. השתלת איברים מאדם שמת מוות מוחי. הרבנים יצחק רודריג ואליעזר אפרסמון. **מלילות**, ג, 110-118.
- לנוכח מחלוקת הפוסקים אם הוא נחשב מת, לכאורה יש להתיר את לקיחת איבריו, ובמיוחד כשהביע לכך הסכמה בחייו.
292. המצאת מכשיר לגרום רציחה על ידי שעון. הרב אליעזר רוט. **בית הלל**, מג, תשע"א, עח-פד.
- אין חולה סופני יכול להרשות שלא לחדש את פעילות השעון שמפעיל את מכונת ההנשמה, והמחבר חולה לטיימר זה עובר על הלאו של לא תעמוד על דם רעך. עם תשובות הרב נתן גשטטנר והרב יוסף ליברמן שהסכימו לכך.
293. טיימר קוצב זמן למכשיר הנשמה המאריך חיים. הרב מרדכי הלפרין. **בית הלל**, מה, תשע"א, צה-ק.
- גדולי הפוסקים הורו שאין חובה להאריך את חיי הסבל של החולה, ואפשר להתקין קוצב זמן (**לפני** חיבורם למכונת הנשמה) להסדרת נשימתם עד שפעולתו תופסק.
294. גילוי דבר מסוכן מחמת הלאו של לא תעמוד על דם רעך. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ג, סי' לא, עמ' קמז-קמט.
- רופא או כל אדם היודעים על סכנה כגון מחלה מדבקת חייבים להודיע על כך למשטרה, וגם האדם עצמו חייב בכך, שאם לא כן עוברים בכמה לאוים.
295. כתבה בצוואתה שאם יתברר שחולה במחלת השכחה, שלא יעשו לה טיפולים להארכת חיה. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"ב, סי' קכג, עמ' שנח-שסג.
- חובה להחיות חולה סופני בעל יסורים ולהאריך את חייו גם נגד דעתו כשהיה בריא, ואפילו נופל למעמסה על המשפחה.
296. הנשמתם והחייאתם של חולים בדמנציה מתקדמת. ד"ר ישראל כץ. **תחומין**, לא, 70-63.
- מחלוקת בין פוסקי דורנו עד מתי צריך לטפל בחולה סופני עם שיטיון (דמנציה), ואיזה סוג טיפול.
297. קנית איברים להשתלה באמצעות מתווך ממקור מפוקפק. אברכי המכון. **במראה הבוקר**, ח"ז, 260-261.
- חובה על המושתל לחקור ולדעת מהו מקור האבר שמקבל, ובאלו נסיבות נתקבל מה"תורם". בעמ' 262 נפסק שבת כהן שהופרתה מתרומת זרע נכרי נשארה בכשרותה, והבן פטור מפדיון.
298. **הורות נכספת**, אתגר הפריין במבט רפואי והלכתי. ד"ר חיים ריצ'רד גראזי. ירושלים, קורן, תשס"ט, 480 עמ'. מיועד לזוגות, לרופאים ולרבנים, ובו תיאור של הטכנולוגיות והטיפולים הקיימים לפתרון אי הפוריות, והתמודדות עם הצרכים המיוחדים של זוגות שומרי מצוות. המהדורה האנגלית: OVERCOMING INFERTILITY. DR. RICHARD V. GRAZI. JERUSALEM, KOREN, 2011.
299. מחויבות הרופא המיילד לאם ולעובר. ד"ר חגית והרב ערן דאום. **חסד ואמת נפגשו**, 278-253.

- הלבטים המוסיים וההלכתיים באשה שגם אחרי שבעה הרינות שלא עלו יפה השתדלה ללדת עד כדי סיכון חייה כמעט.
300. **אף אחד לא יודע שום דבר.** אסופת סיפורים של דתית שהיתה עדה להם ארבעים שנה כמתלמדת, כאחות וכמילדת. עליזה זילברשטיין, מרצה בחוג לסיעוד באוניברסיטת תל אביב, וראש חטיבת בית הספר האקדמי לסיעוד "שיבא". (תל אביב תש"ע), 77 עמ', הקדמה.
301. זירווי לידה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שפט, עמ' תקעה-תקעו. אין לזרו את הלידה רק כשלדעת הרופא יש סכנה לאם או לעובר, החלו הצירים ורחמה החל להיפתח. בסי' שצ דן בהסתכנות כדי להציל את חבירו. בסי' שצט עמ' תקפד-תקצט קונטרס בענין פיקוח נפש וקידוש השם בענינים שונים של רפואה.
302. לידה מוקדמת בעקבות יחסי אישות. פרופ' מיכאל שימל, ד"ר גאונה אלטרסקו, ד"ר סורניה גריסארו. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 137-138.
- עלה במחקר וזיהוי גורם גנטי ללידת פגים, וממנו תוצאה לנפקותה הלכתית.
303. דיכאון אחרי לידה. הרב ברוך ומיכל פינקלשטיין. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 111-118.
- סימפטומים לסוגים השונים של הדיכאון והיבטים הלכתיים.
304. בירור הלכתי בענין **השתלת שחלות**. צבי רייזמן. לוס אנג'לס, טבת תשע"א, 4, 59 עמ'.
305. איסור סירוס בתרומת שחלות. צבי רייזמן. **תחומין**, לא, 38-47.
- יש כמה צדדים להתיר תרומת שחלות מבלי שיהיה בכך איסור.
306. השתלת שחלות בעיני ההלכה. הרב גדעון ויצמן. **תחומין**, לא, 48-52.
- השחלה תיחשב כחלק מגוף האשה שבה הושלתה, והילוד ייחשב כבנה.
307. הטיפול בגוסס. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ג, סי' מו, עמ' רד-רי.
- מכלול פסקי ההלכה בדרכי הטיפול בו והסרת המונע את יציאת הנשמה. בח"ו, סי' מג-מד, עמ' קמג-קנו דן בעניני רפואה והצלה במקום סכנה ופיקוח נפש.
308. דין הגוסס ממקורותיו ועד ימינו. ד"ר ישראל כ"ץ. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 127-132.
- דין הסרת המונע בשלבים השונים של הגסיסה.
309. כניסת כהן לבית גוסס. הרב אמנון כהן. **מעייני החיים**, ח"ב, סי' שע, עמ' צח-צט.
- לכתחילה לא יכנס, עליו להחמיר לצאת, ולרופא מותר. בסי' שעא עמ' ק כתב שאשת כהן מעוברת יכולה להיכנס לאהל המת מחמת ספק ספיקא. בסי' שעג עמ' קכא-קכג מביא את דעות הפוסקים אם כהן נטמא לחסר אבר או לאבר מן החי.
310. שימוש בבעלי חיים לצורך מחקר. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ה, סי' נ, עמ' קכו-קכז.
- מותר להשתמש בהם לצורך מחקר מדעי וגילוי תרופות חדשות.
311. ניתוחי מתים לצורכי לימוד ושימוש בחלקי גופות לצורכי רפואה. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ב, סי' כ, עמ' קלד-קלט.
- המקורות לאיסור ניוול המת וההנאה ממנו, גם לצורך ניתוח פלסטי, וישתדלו לקנות גויות נכרים.

312. איסור הנאה מן המת ורפואה מאיבריו. הרב אמנון כהן. **מעייני החיים**, ח"ב, סי' שמיט, עמ' סח-עב.
- מכלול ההלכות של השימוש באיברי המת.
313. חניטת מתים. הרב אברהם חמאמי. **מנחת אברהם**, ח"א, סי' כא, עמ' רה-רו. יש כמה סוגים של חניטה, וצריך הוראת חכם בכל מקרה לגופו.
314. ביקור בתערוכות גופות. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 255-256. סטודנטים לרפואה יכולים לבקר בתערוכה לצורך לימודי, אך לא אחרים לשם סקרנות או בילוי.
315. הצגת גולגולת במוזיאון. הרבנים דוד אביטן ושלמה משה עמאר. **בית הלל**, מה, תשע"א, נב-נה.
- אין להציג גולגולת במוזיאון גולגולת עתיקה מבבל שיש בה כיתובים בעברית, ורוב ההערכות המדעיות שהיא של גוי.
316. כהן שעמד על יד מי שמת מוות קליני וחזר לחיים. הרב בניהו דיין. **ויכתוב מרדכי**, ח"א, עמ' קט-קי.
- הכהן לא נטמא כי איגלאי מילתא למפרע ששכנו לחדר נחשב חי-במכתב ה עמ' קי-קטו השיב על מי שנותר בימי הספירה, דברי בניהו, ח"ד, או"ח, יב.
317. אשת כהן מעוברת. הרב אליהו שלזינגר. **שואלין ודורשיין**, ח"ו, סי' סג, עמ' ש-שח. ראוי שלא תתעניין אם הולד זכר או נקבה, אבל כשיודעת שהולד זכר ראוי לה לבחור בית יולדות שנפרד מבית החולים הכללי.
318. נמצא בבדיקת אולטרה-סאונד שעוברת של אשת כהן הוא זכר. הרב אברהם חמאמי. **מנחת אברהם**, ח"א, סי' כב, עמ' רכ-רלז.
- נחלקו הפוסקים אם יכולה להיכנס לאהל המת, וראוי להיזהר ככל האפשר במיוחד בחודש התשיעי.
319. כניסת כהן לבית חולים לצורך ביקור חולים. צבי רייזמן. **מוריה**, שא-שסג, תשע"א, קלט-קנו.
- בירור מהות מצות ביקור חולים ויסודות דיני טומאת אהל, עם תשובת הרב שמואל וזנר.
320. כניסת כהנים לבית חולים. הרב דוד מונק. **מוריה**, סד-שסו, תשע"א, רסא-רסה. מקורות רבים לטומאה בבית החולים, היא מתפשטת לשאר חלקי הבנין, כהנים אסורים להיטמא בזמן הזה, ועליהם להוציא ממון ולחפש פתרונות שלא לעבור על איסור תורה כשאין זה לפיקוח נפש.
321. דין כהן המיטמא למחוסר אבר. הרב מאיר ברנדסדורפר. **קנה בשם**, ח"ד, סי' צג, עמ' קעח-קפב.
- אסור לכהן להיטמא למחוסר אבר גם אם הרופא הסירו בחיים, ולא כמו שכתב הרב דוד מונק בספרו טהרת הכהנים.
322. הוצאת עובר מת באופן של ניוול ודין קבורתו. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שיא, עמ' תצה-תצז.
- לכתחילה עדיפה לידה רגילה, וכשמצטערת מאד יכולים להוציאו בגרידה ויקברו החתיכות, כאשר העובר בן יותר משלושה חודשים.

323. חיוב קריעה בשעת יציאת נשמה. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"י, סי' מט, עמ' 319-322.
- חובש ורופא הנמצאים באמבולנס ונפטר המטופל-אינם צריכים לקרוע, אבל יש לברך דיין האמת בשם ומלכות כשמצטערים.
324. בשורת אבל לחולת אלצהיימר. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' סה, עמ' קסב-קסג.
- אין להודיע לה על מות אחיה, כי זה יכול לערער עוד יותר את מצבה הבריאותי.
325. חולה בבית חולים שנודע לו שאחותו נפטרה, ובא אחרי כמה ימים לשבת עם האבלים. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ח, סי' מ, עמ' קפט-קצד.
- נהג כמה דברים בבית החולים מונה עם האבלים, ולא יצטרך להשלים עוד כמה ימים.-בסי' מד עמ' רד-רה עסק בקביעת יחוס אבהות לפי דגימות דם.- בסי' סב עמ' רסז דן בבעולה שהרופא תיקן את בתוליה.
326. קבורת איברים. הרב אליעזר גורדון, לרב מנחם מנדל הכהן אב"ד קאזאן, בתרנ"ט. **תשובות רבי אליעזר**, ח"ב, סי' לא, עמ' תקעב-תקעג.
- כשהרופאים החזירו תפור את גוף האשה לקבורה, ועכבו את האיברים הפנימיים כחודש להתלמד, אזי כשיחזירו לא יפתחו את הגופה בקבר, אלא יניחו לידה בשק נפרד.

ז. נשים, הפריות

327. **מציאות ורפואה בסדר נשים**. אסופת מאמרים. עורך: הרב ד"ר מרדכי הלפרין. ירושלים, מכון שלזינגר, תשע"א, 8, 408 עמ'. באותה שנה: מהדורה שניה מורחבת בתוספת שלושה מאמרים.
328. כהן שחי עם מי שנולדה מאב גוי, ואם לא יאפשרו להם להינשא עלול לצאת מדעתו. הרב חיים שלמה שאנץ. **עיונים במשפט**, אה"ע, ח"א, סי' ד, עמ' כ-כד.
- לא נראה מה שפסקו להיתר בשו"ת דבר יהושע, ח"ג, אה"ע, ח, ויביע אומר, ח"ז, אה"ע, ט.
329. היתר נישואין לכהן, לאשה שהיתה נשואה לגוי. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 276-273.
- היתה נשואה לגוי י"ד שנים בנישואין אזרחיים והתגרשו שם, וכעת כשהתקרבה ליהדות רוצה לשאת כהן בטענה שלגוי לא היה כח גברא והיא עדיין בתולה. יש היתר דחוק להתיר להם להינשא, בהסתמך גם על אישורים רפואיים.
330. **תורת המשפחה**. בטאון תורני להעמקת הידע המקצועי ברפואה והלכה במשפחה. הרב יצחק אברהם מלבר. ירושלים, מכון תורת המשפחה, תשע"א, ד' מדורים. גליונות א-ג: טיפולי פוריות. קע; רד; שח עמ'. ד-ו: מניעת הריון. רלו; קע; קפח עמ'.
331. נוסחאות מכתבי יד של תשובת רבנו פרץ מקורבייל, והשלכותיהן לדין הזרעה מלאכותית. פרופ' שמחה עמנואל. **המעין**, נא, ד, תשע"א, 31-38.
- מהשוואת כתבי היד עולה כהבנתו של הרב משה פיינשטיין ושאר פוסקים, דלא כרבי יואל טייטלבוים שאסר הזרעה מלאכותית.

332. פונדקאית. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שיח-שיט, עמ' תקה-תקז.
- ראוי לאסור זאת בענין הנוגע לשורש קדושת ישראל. חלילה להתיר תרומת ביציות מאשה וזה. -בסי' שכט עמ' תקיז-תקיח נוטה לאסור התעברות כשהרופאים לקחו מבנק הזרע מתורם בלתי ידוע.
333. תרומת ביוץ. הרב מאיר ברנדסורפר. **קנה בשם**, ח"ד, סי' צד-צו, עמ' קפב-קפח. התורמת היא האמא ולא הפונדקאית. איסור תורה לשאוב זרע מביצי הבעל, ואת המוכח שבו לבייץ ולהחזיר לרחם האשה. מה שהרעישו גדולי הדור הקודם על הזרעה מלאכותית הוא גם ועוד יותר, על תרומת ביצית מאשה אחרת שאינה אשתו.
334. יחוסו של הנולד מפונדקאית נכריה לאביו היהודי. הרבנים יצחק אבי-רונס ויואל ולוולסקי. **תחומין**, לא, 276-281.
- יכול לשוב ולהתיחס לאביו היהודי ואף לעלות לדוכן, אחרי גיור המפקיע את יחוסו לאם הגויה.
335. הטוענת שבעלה עקר ונתעברה מהפריה מאיש אחר. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ז, סי' לו-מ, עמ' קפה-רג.
- אין נאמנות לאשה לפסול את הולד ולאסור עצמה לבעלה, ובדיקת דם לא תועיל נגד ההלכה.
336. לברור מהדגימות בן או בת בהפריה חוץ. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ז, סי' מג, עמ' רטו-רכב.
- כשהפריה נעשתה בהיתר רב מובהק, יכולים לברור מהדגימות בן או בת מבלי לחשוש שהיתר הולך לאיבוד.
337. הזרעה מלאכותית. הרב אשר וייס, בתשס"ט. שו"ת **תבונות ארי**, ח"ד, קעא-קעד.
- מוחה במי שכתב בישורון, כא, שמצוה לחשוכי ילדים לעסוק בהשתדלות על ידי הפריה חוץ גופית, ומצרף מכתבי הרבנים ישראל יעקב פישר ושמואל וזנר מתשנ"ו שאסרו, ורק בדוחק גדול יש להתיר ילד אחד בלבד.
338. יחוס הולד שנולד מהזרעה מלאכותית. הרב חיים רוטר. **שערי חיים**, ח"ב, סי' קכת, עמ' שעג-שפב.
- הרב חיים קניבסקי כתב בשם אביו שלא להזדקק לדרך זו. הרבנים שמואל וזנר ויוסף שלום אלישיב כתבו שלא להוציא לעז על אלו שנולדו מהפריה מלאכותית. השני כתב שבדאי נחשב כבנו לענין יבום, ובימינו אין זה נחשב מעשה נסים אלא כדרך, אבל הרב נסים קרליץ מצריך חליצה כי אין בזמננו מי שיכול להכריע בזה.
339. הפריה חוץ גופית. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שיז, עמ' תקג-תקה.
- יש בזה שאלות רבות, וגם בשעת הצורך אין להתיר אלא על ידי מורה הוראה מובהק.
340. דין ולד לאם מבוגרת בלי בעל. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"ב, אה"ע, סי' ו, עמ' כח-לד.
- פרטי ההלכות של הנולד מהזרעה מלאכותית.

341. בירור זרעונים. הרב שלמה משה עמאר. **בית הלל**, מו, תשע"א, ער-פו.
- הפריית מבחנה מותרת כשהיא בהשגחה, ומה שבוררים זרעונים הוא כדי שלא יוולדו בעלי מומים.
342. קביעת אבהות על פי האב ובדיקות רפואיות. הרב חיים שלמה שאנן. **עיונים במשפט**, אה"ע, ח"א, סי' יג, עמ' צח-קח.
- ניתן לחייב מזונות לפי בדיקת רקמות, לירושה צריכים שני עדים שהבדיקה היא לצורך קביעת יורש, לגבי ממזרות הבדיקה תועיל לקביעת ספק ולא ודאי.
343. הוכחת אבהות לפי זהות הדם. הרב יצחק אייזיק ליבס. **בית אבי**, ח"ה, סי' קלא, עמ' קפה-קפז.
- סוחר שהיה נוסע למזרח הרחוק, ואחרי פטירתו באה נכריה עם בנה וטוענת שהוא ממנו, אינה נאמנת גם אם יעשו בדיקת דם, ובודאי שלא יפתחו את הקבר לצורך זה. ישתדלו להוכיח את השקר שבמיסמכים, או לסלקה בממון.
344. אסמכתא בפוליגרף או בבדיקת רקמות. הרב מרדכי טולידנו. **קול התורה**, עא, תשע"א, שמג-שמז, עב, שנ-שנו.
- כשהבעל תובע בדיקת רקמות או פוליגרף, והצדדים קבלו בקנין שלפי התוצאות ישולם פיצוי כגון העברת הדירה, לא ברור להלכה שהאסמכתא תופסת.
345. נשא אשה בהיתר ונעשה פצוע דכה. הרב רחמים יוסף פרנקו. שו"ת **שערי רחמים**, ח"א, אה"ע, סי' ד, עמ' 332-335.
- דיון אם יכול לקיימה או שצריך להוציאה. בסי' ח עמ' 345-347 דן בקידושי סרים ואילונית. בסי' יט עמ' 425-433 הכשיר הרשאה לגט של נשתתית.
346. ילד שמוכרחים להוריד לו את האשך השמאלי. הרב לוי יצחק הלפרין. **הברכה**, ז, תשע"א, כה-כו.
- יש לשמוע רופאים שציוו לכרות את האשך מחשש סכנה.
347. תרומת רקמת אשך כפתרון לבעית פוריות. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 266-263.
- אין להשתיל באשכו של בעל שאין לו תאי זרע תאים מאיש אחר בגלל בעיות הלכתיות חמורות, ועדיף לסמוך על הפוסקים המתירים תרומת זרע מגוי.
348. מצא בתולה שמסכימה להינשא לו בתנאי שיעבור בדיקה רפואית מראש אם יוכל ללדת אתה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ז, סי' מא, עמ' רד-ריא.
- גדולי הפוסקים התירו בנסיבות מסוימות לבדוק את הבעל, אבל בשום פנים אין להתיר לבדוק גם את האשה, וכשמתעקשת על כך יש לבטל את השידוך.
349. איש ואשה שאינם יכולים לשמש כדרך בני אדם פנים כנגד פנים. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"ב, אה"ע, סי' ה, עמ' כה-כח.
- בדיעבד גדול מותר לשמש פנים נגד אחור, ויתיעץ עם רופאים ורבנים.
350. המשמשת במוך. הרב אשר מן. **אחוזת הלוי**, סי' קי, עמ' שע-שעד.
- ההלכות מתי אפשר להתיר לאשה, בדיאפרגמה או בגלולות.
351. תשמיש עם כיס לחולה במחלות מדבקות. הרב אברהם יפה-שלזינגר. **באר שרים**, ח"ז, סי' פט, עמ' שסט-שעא.
- כל העצות יפות לזמן ידוע, אך קשה להתיר בתמידות.

352. השימוש באמצעים למניעת הריון. הרב מרדכי אליהו. **תחומין**, לא, 15-18.
- סדרי הקדימויות באמצעים השונים. לא התיר ליותר מחצי שנה.
353. אמצעי מניעה בימינו. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' כד, 165-172.
- הוראת היתר אף לזמן טעונה התייעצות עם מורה הוראה, ואל למשפחה להחליט על כך בעצמה.
354. דירוג הלכתי של אמצעי מניעה. ד"ר חנה קטן. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 201-203.
- לפי הידע הרפואי כיום במקום הראשון נמצאות הגלולות והתקן תוך רחמי, וכל היתר הרחק מאחריהם.
355. חילוקי דעות לגבי מניעת הריון. הרב אביעד אברהם סטולמן. **פלא יועץ**, סי' ע, עמ' קעו-קעח.
- כשקיימו את המצוה והאשה רוצה עוד לידים אלא שהבעל מתנגד מכמה סיבות, עליהם להתייעץ עם יועץ או רב כדי להגיע להסכמה, ואז להחליט על האמצעי הנכון ביותר מבחינה רפואית והלכתית.
356. השימוש באמצעי מניעה על פי ההלכה. הרב נהוראי שמעון. **המאיר לארץ**, ח"א, אה"ע, סי' ד, עמ' שעה-שצב.
- חלילה לעסוק בזה בגלל דאגות כלכליות.
357. הפילה אחרי מיתת בעלה, ורוצה להינשא מיד בלי להמתין שלושת חודשי הבחנה. הרב אברהם חמאמי. **מנחת אברהם**, ח"א, סי' כה, עמ' רנו-רע.
- הטוענת שאביה חולה רציני ויסתכן אם יעכבו את נישואיה, אפשר להתיר לה להינשא מיד אם יסכימו לכך חכמי הדור.
358. שוללים שתפסו סירת יהודים מקורפּו, הרגו ארבעה ופצעו אחד בצלעותיו עד שהסתכן מאד, ולבסוף קשרו את ידיו והשליכוהו לים כפי עדות היהודי הנותר. הרב משה אלשיך. **שאלות ותשובות** מהר"ם אלשיך, סי' קכב, עמ' תיא-תית.
- מצטרף לבית הדין בקושטא להתיר את העגונה.
359. היתר עגונה שבעלה עזב אותה ביום החופה והתאסלם לפני כעשרים שנה. הרב חיים שלמה שאנן. **עינים במשפט**, אה"ע, ח"א, סי' יד, עמ' קיד-קלג.
- התברר שהיה חולה נפש מבלי שהתכוין לנישואין, יתכן שאמו אינה יהודיה, על כן הנישואין מקח טעות, והיא רשאית להינשא כשתקבל גט שיזכו לה בשם הבעל. הסכים עמו הרב מרדכי גרוס, וכן הרב משה שטרנבוך שהסתייג מזיכוי הגט.
360. צנעת הפרט במהלך הבדיקה הרפואית. ד"ר עזר גולד. **חסד ואמת נפגשו**, 53-78.
- עבודה שזכתה למקום הראשון בתחרות הכתיבה על שם ד"ר יהושע שחור. במקום השני זכה המאמר: השתלבות חולה הנפש החרדי במוסד רפואי חילוני, מאת ד"ר טלי וישנה ומשה אופיר, 79-98.
361. מישוש פני בחורה על ידי עיוור לצורך היכרות לנישואין. הרב יובל שרלו. **פתוחי חותם**, ה, תש"ע, 67-81.
- מותר לו למששה ולקיים בכך את חובת ההסתכלות לפני הנישואין.
362. יחוד באשה המטפלת בילד אוטיסטי גדול. הרב אברהם חמאמי. **מנחת אברהם**, ח"א, סי' כו, עמ' רע-רעג.

- אין להקל לה להתיחד כשאין על הדלת שלט: פתוח. ללטף אותו דרך חיבה לצורך חינוך, התיר הרב יוסף שלום אלישיב ואסר חתנו הרב חיים קניבסקי.
363. יחוד בחולה שתש כוחו. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"ב, אה"ע, סי' יד, עמ' נא-סג.
- בשעת הדחק יש להתייר. כשאשה הולכת לרופא נשים תקפיד על דיני יחוד.
364. המבקרת אצל רופא במרפאה פרטית, ובאה אתה אשה לשומרה מיחוד. הרב גימפל ליפשיץ. שו"ת **פלגי מים**, ח"א, סי' סג-סח, עמ' תג-תמד.
- כשהרופא צריך להרדימה לניתוח, אסור לשומרת ללכת אף כי כשהחולה ישנה היא פטורה מהמצוות ובעלה בעיר, אבל ביחוד האסור מן התורה יש ערבות לאונס.
365. יחוד עם נכרית בחולה הזקוק להשגחה. הרב אוריאל איזנטל. **עם התורה**, מהד' ה, חו"ג, תשע"א, צ-צה.
- מטפלת בזקנים הבקיא בבית, כשהאשה נפטרה ובמצבו הירוד של הבעל יש חשש שהכנסתו למוסד תקצר ימיו ושנותיו, היתה סברה להקל שתמשיך לטפל בו, אלא שלדעת הרב אשר דויטש זה דוקא בדרך ארעי כגון באמבולנס, אבל לא שידורו יחד בדרך קבע.
366. מגורים של בעלי צרכים מיוחדים בדירה מעורבת לבנים ולבנות. אברכי המכון. **במראה הבוקר**, ח"ז, 277-282.
- מרכזת בשירות הלאומי יכולה לישון בתנאים מסוימים בדירה שהוכשרה למגורי בעלי שיתוק מוחין שאינם באים מרקע פרוץ.
367. גילוי מום בשידוכים. הרב יעקב אפשטיין. **חבל נחלתו**, ח"א, סי' כג, 160-165.
- בן ישיבה החולה בסיסטיק פיברוזיס ולא יוכל להוליד כדרך כל הארץ, יחפש אשה שמום זה לא ידחה אותה, וכשרואה שהקשר רציני יספר לה על כך.
368. מי שחלה בילדותו פעמיים במחלת נפילה, או מי שחלה בדלקת הריאות ונתרפאו לגמרי, אם בהגיעם לגיל שידוכין חייבים לגלות זאת. הרב מאיר ברנדסדורפר. **קנה בשם**, ח"ד, סי' קכ-קכא, עמ' רלו-רלט.
- כשמנהלים אורח חיים בריא לגמרי אין חייבים לגלות זאת לצד השני להרתיע מלגמור את השידוך.
369. תקנות להציל את בני ישראל ממחלת האיידס. הרב יצחק אייזיק ליבס, לרב אברהם רב הכט, בתשמ"ח. **בית אביי**, ח"ה, סי' צח, עמ' קכו-קכז.
- יפה רוצה לתקן שהרב המסדר קידושין ידרוש מהחתן והכלה להביא אישורים רפואיים שאחד מהם אינו לוקה במחלה זו. בס"י קטו עמ' קסא-קסב השיב על גט חרש.
370. כלה איטרת. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, סי' מג, עמ' שלט-שנ.
- יניח לה את טבעת הנישואין על ימין דעלמא.
371. סבא שאינו יכול להגיע אל תחת עמודי החופה. נתכבד לומר ברכה ולא אמרה כהוגן. הרב ישראל דוד הרפנס. **ויברך דוד-נישואין**, סי' עב-עג, עמ' רלב-רלד.
- במקום ההכרח והצורך יש להקל לו לברך במקומו. אין חשש על הנישואין כשלא אמר כהוגן, כי הברכות אינן מעכבות, אבל לכתחילה אין לכבד סבא שאינו שפוי בדעתו.

372. קימת חתן לפני זקן בשבעת ימי המשתה. הרב ישראל דוד הרפנס. **ויברך דוד**-נישואין, סי' קג, עמ' רצא.
עליו לקום מפני זקן או תלמיד חכם שנכנס לסעודה.
373. אשה שבעלה חולה עני מרוד, ורוצה לטרוף לכתובתה קרקע שמכר בעלה. הרב שאול ישועה אביטבול. **אבני שיש**, ח"א, אה"ע, סי' ס, עמ' ריח-רכ.
- כשאינו יכול לפרנסה כופין אותו להוציא ומתקבלת טענתה. נכלל פסק הרב רפאל בירדוגו בהסכמת הרבנים יהודה אבן עטר ושמואל אברהם אבן זמרא.
374. חיוב מזונות של בעל שהזניח טיפולי פוריות והאשה ברחה. הרב חיים שלמה שאנן. **עיונים במשפט**, אה"ע, ח"א, סי' לז, עמ' שסז-שעט.
הבעל היה חייב לטפל בבעית פריונו, ומשלא עשה כן חייב במזונות.
375. יולדת שאינה רוצה לחזור לבית בעלה. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"ב, אה"ע, סי' טז, עמ' עג-עו.
יתכן שלקחה במחלת דכאון לידה, ועל הבעל לעסוק ברפואתה. כסי' יז עמ' עו-פג פסק על אשה שוטת שעשתה הסכם גירושין וקבלה גט.
376. כלה שמתה בתוך שנה. שאלת הרב מתתיהו סירירו, ופסק דין הרבנים שלמה טולידאנו, יקותיאל בירדוגו ומשה מאיימרן, בתקמ"ד. **תורת יקותיאל**, אה"ע, סי' ד, עמ' שיד-שיח.
- הלכו החתן והכלה אחרי הנישואין לבית הוריה כנהוג, והוציא עליה חמיה קול שהיא חולנית כדי לנמק את סירובו להשתתף בהוצאות ריפוייה וקבורתה. פסק בית הדין לדחות את טענתו שזה מקח טעות, מאחר שאין עדים על כך וגם שתק אחרי הנישואין, על כן יחלקו יורשי האשה עם הבעל חלק כחלק בכל נכסיהם.
377. בעל שרצה לגרש את אשתו ולפרוע לה כתובתה במזומן מחמת שהיא חולה. הרב שאול ישועה אביטבול. **אבני שיש**, ח"א, אה"ע, סי' לח, עמ' קע-קעא.
פסק דין עם הרבנים ישראל יעקב עולייל ויוסף בן זכרי, שיכול לגרש את אשתו המתנוונת זה כמה שנים כדי למנוע את חלוקת הרכוש עם בנו.
378. ביטול קידושין מחמת מום באיש. הרב ישראל הירשנוון. **מלילות**, ג, 245-261.
נישאה לסריס בלי גיד וילדה בת מהפריה חוץ גופית, אינה יכולה כעבור זמן רב לטעון לביטול מקח בגלל מומו, וחיבת לצאת בגט.
379. חלתה באלצהיימר ורוצה בעלה לגרשה. הרב משה שטרנבוך. **תשובות והנהגות**, ח"ה, סי' שטז, עמ' תקב-תקג.
התירו לו לשאת אשה בריאה, יכול לטפל בצורכי הראשונה וברפואתה.
380. בחור מבוגר שנשא אשה שנאמר לו עליה שאין לה מחזור דמים, וכעבור שנים התברר שנולדה בלי רחם. הרב מאיר ברנדסדורפר. **קנה בשם**, ח"ד, סי' צז, עמ' קפח-קצד.
בזמן הזה אין לכוף לגרש מי שחי בנעימים עם אשתו, אבל יסבירו לו שמן הראוי לגרשה ולשאת בת בנים.
381. הפילה ללא הסכמת הבעל. הרבנים יצחק שמואל גמזו ומאיר קאהן. **שורת הדין**, יז, קא-קטו.

- פסקי דין אם נחשבת עוברת על דת ומפסידה כתובתה, או לא מכיון שהבעל בגד בה והתרתה בו מראש. לדעת הרוב אינה מפסידה, ולדעת המיעוט ישפוט שישלם סך מה בתשלומים.
382. הרוצה לשאת אשה על אשתו שלא ילדה עשר שנים, וטוענת האשה שלפני שש שנים התעברה והפילה בחודש הששי. הרב יהודה חיים מסלתון. **וזאת ליהודה**, אה"ע, סי' יז, עמ' קיז-קכ.
- איו אשתו יכולה לעכב שלא ישא אחרת אלא אם כן ילדה זרע של קיימא.
383. מניעת תשמיש כדי להכריח את בעלה ללכת לפסיכולוג או לפסיכיאטר. הרב ישראל פסח פיינהנדלר. **אבני ישפה**, ח"ז, סי' קיח סק"ג, עמ' רסד.
- קשה לה לחיות עם חולה נפש, ולכן יכולה לאלצו לקבל טיפול נפשי הגם שכעת אינו רוצה. בסי' קיט סק"ד עמ' רסז הרב יקותיאל כהן הסכים עמו.
384. אשה שרואה דם ובקושי נטהרת לזמן קצר. הרב שאול ישועה אביטבול, בתקס"ד. **אבני שיש**, ח"א, אה"ע, סי' מב, עמ' קעה-קעו.
- אין בעלה נאמן לטעון שזה מום מבית אביה, אבל רשאי לישא אחרת עליה.
385. הוציא אבי החתן קול שהכלה חולנית והבעל הסכים בכל זאת לשאתה, ונפטרה כעבור חודשיים. הרב שאול ישועה אביטבול, בתקמ"ד-ה. **אבני שיש**, ח"א, אה"ע, סי' מד, עמ' קפא-קפח.
- אין האב יכול לטעון שהיו אלה קידושי טעות, ועליו להכניס לחלוקת הרכוש את מה שהבטיח לחתן מירושת אמו. נכללת שאלת הרב מתתיהו סירירו, ופסק ארבעת חכמי תיטואן.
386. נשתתית שנרפאה קודם הנישואין ללא ידיעת הבעל, וכעת נתקפת שוב מדי פעם. הרב יהודה חיים מסלתון. **וזאת ליהודה**, אה"ע, סי' לח, עמ' קנא-קנב.
- יכול לגרשה בעל כורחה גם בלי השלשת כתובתה, כי אינה ראויה לאישות. בסי' לט עמ' קנב-קנד השיב על שהתה עשר שנים בלי ילדים ושותקת לטענת הבעל שהוא יורה כחץ. שיכול לישא אחרת עליה, וגם אם תתרפא הראשונה לא צריך לגרש את השנייה.
387. היתר מאה רבנים בנשתתית. הרב צבי הירש שפירא. **צבי תפארת**, ח"א, סי' ד, ה, מו, עמ' קלח-קפו, תכה-תכזו.
- טעמים רבים להתיר את עיגון הבעל, וכן באופן שבימי שנעונה הרתה לזנונים וילדה ממזר. כולל שתי תשובות מאביו הרב שלמה להיתר.
388. היתר מאה רבנים בנשתתית. הרב אליעזר גורדון, בתרנ"א. **תשובות רבי אליעזר**, ח"א, סי' כא, עמ' רמח-רעג.
- מותר לבעל לשאת אשה אחרת, אחרי שיזכה את הגט לאשתו השוטה על ידי אחר ויעשהו שליח להולכה.
389. גירושין לאשה שהיא עתים שוטה עתים חלומה. הרב חיים שלמה שאנן. **עיונים במשפט**, אה"ע, ח"א, סי' נח, עמ' תקצא-תרד.
- בנסיבות הענין יש להתיר לבעל לגרשה בעת חלימותה.
390. **גירושין שוטה** כשירות וכפיה. כפית בעל חולה נפש (שוטה) לגירושין בהלכה. אברהם פרי. ערך: הרב אריה כ"ץ. ירושלים, פוע"ה, תשע"א, 83; 117 עמ', חלק באנגלית.

391. חזרת אשה לבעלה הראשון. הרב יחיאל מיכל כ"ץ. **שו"ת אריאל**, תשע"א, 64-67.
כשנתגרשה מבעלה השני כי לא היתה לו גבורת אנשים-אין אלו קידושין, ריח הגט אינו פוסל, ומותר לה לחזור לבעלה הראשון.
392. נאמנות בטענת גבורת אנשים. הרב חיים שלמה שאנן. **עיונים במשפט**, אה"ע, ח"א, סי' מו, עמ' תסז-תצא.
כשטענת האשה מבוררות יותר יש לחייב את הבעל לתת גט, וכשיסרב יש לכפותו.
393. אב שטוען שאין לחתנו גבורת אנשים. הרב שאול ישועה אביטבול, בתקל"ט. **אבני שיש**, ח"א, אה"ע, סי' סז, עמ' רמו-רמח.
עליו לגרש ולתת כתובה. נדחית טענתו שהתרפא, כי יש עד אחד שעד לאחרונה עסק בתרופות וסגולות.
394. עקרות טבעית אבל אפשר להוליד על ידי הפריה מלאכותית. הרב חיים שלמה שאנן. **עיונים במשפט**, אה"ע, ח"א, סי' מז, עמ' תצא-תקז.
כופין בעל עקר לגרש מיד מבלי להמתין עשר שנים. אין האשה חייבת להמתין לפתרונות שלא כדרך הטבע כגון הפריה מבחנה.
395. גירושי אשה שחלתה. הרב ציון יהונתן. **שיבת ציון** בסוף ציון במשפט תפדה ח"ג, סי' סז, עמ' לה.
דיון בדברי הפוסקים אם יכול לגרשה בחולי ממושך, ותתרפא מכתובתה.
396. גירושין של חרש שנישא רק אזרחית בברית המועצות. הרב חיים שלמה שאנן. **עיונים במשפט**, אה"ע, ח"א, סי' כא, עמ' קפד-קפו.
כשבני הזוג נולדו אינם שומעים ואינם מדברים, נישואיהם האזרחיים בטלים.
397. כפית גט בחולה נפילה. הרב רחמים יוסף פרנקו. **שערי רחמים**, ח"א, אה"ע, סי' כט, עמ' 512-521.
בחור שנטל תרופות שלוש שנים למחלת הנפילה שלו ונישא, וחזרה המחלה ותקפה אותו מדי שנה, אין האשה יכולה כעבור ארבע וחמש שנים לתבוע שיכפוהו לגרש.
398. אדם שהפך את עצמו לאשה או להיפך לענין גיטין. הרב אליהו אברז'ל. **הברכה**, ז, תשע"א, נא-נה.
בתועבה זו כרוכים כמה איסורים, וכשנולד כאשה אין דינו מתחלף לאיש להצריכו לתת גט.
399. מגורי גרוש וגרושה בבית אחד. הרב נתן יהודה אורטנר. **יד נתן**, ח"ג, סי' נד, עמ' ת-תא.
המשותק עשר שנים ומוכן לגרש את אשתו באופן שתהיה לאשתו דירה בבנין בן הקומותיים, והוא יגור עם מטפל בקומה אחרת, יכולים לסדר להם הגט, וכן הסכים הרב נסים קרליץ.
400. גרושה חילונית שחלתה מאד, ומבקשת לפגוש את בעלה לשעבר כדי להקל על מחלתה. הרב יצחק שמואל שכטר, לרב אהרן רוז. **ישיב יצחק**, חכ"ח, סי' עב-עג, עמ' שז-שטו.

חזר הבעל בתשובה ובנה ביתו מחדש, לא יבקר אצל גרושתו לפייסה שאינו שונאה וגם לא ידבר בטלפון אתה, אך ישלח מכתב פיוסין קצר-בסי' עז עמ' שכו דן בהפסד פרנסה של רופא או קלדנית בגלל שמירת ההלכה.

401. יבמה סומא בשתי עיניה, והיא והיבם רוצים לחלוץ. הרב יהודה חיים מסלתון. **שארית יהודה**, סוס"ט, עמ' עט.

אופן עשית החליצה כשמש בית הדין מחזיק את אצבעה על המקום שצריך להתיר את קשר הרצועות מבלי שסייע לכך.

402. ילדה לאחר תשעה חודשים בת שנגמרו שערותיה וצפורניה וינקה ונפטרה אחרי תשעה ימים. הרב שאול ישועה אביטבול. **אבני שיש**, ח"א, אה"ע, סי' ע, עמ' רנט-רס.

חולצת ואינה מתיבמת.-בסי' פו עמ' רצט-שב השיב, וגם הרב אברהם טולידאנו, על אשה שזינתה והפילה את התינוק בתרופות, שנאסרת על בעלה ויכול לגרשה.

ח. נזיקין, הפלות

403. קבלת דוגמיות מחברות תרופות ואיסור שוחד. איתמר פלהיימר. **חסד ואמת נפגשו**, 289-279.

הרב יצחק זילברשטיין השיב שאיסור שוחד נאמר רק לדיין או לרופא ממונה על הציבור, אל לא לרופא פרטי שהתבקש להמליץ על תרופה מסוימת.

404. למי שייכים דמי ביטוח רפואי ששולמו לבת שנפגעה קצת בשעת הלידה, ונסגרו בחשבון עד הגיעה לגיל י"ח. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ז, סי' צג-צד, עמ' ת-תיט.

הכסף שייך לבת ולא לאב, ויכול לנכות רק את הוצאות העורך דין כשטוען שלא מחל לה בזמנו.

405. מכר חמור לחבירו וכעבור כמה ימים העמיס עליו סחורה ונסע למרחוק ומת. הרב שאול ישועה אביטבול. **אבני שיש**, ח"ב, חו"מ, סי' לב, עמ' צג-צד.

מזלו של הלוקח גרם, ואינו יכול לטעון מקח טעות שהחמור כבר היה חולה ומצאו תולעים בהמסס שגרמו למותו.

406. תינוק שנוולד לתשעה בסימנים גמורים, ונפטר כעבור שבועיים אחרי מות היולדת. הרב גרשון אשכנזי. **עבודת הגרשוני**, סי' סח, עמ' רטו-ריח.

כשהבעל טוען שירש את אשתו ואינו חייב להחזיר את הנדוניה, אין מוציאים ממון מספק אם הוולד היה בר קיימא ויתפשרו.

407. ראובן שאין לו בנים והניח צוואה בערכאות איך לחלק את רכושו והבריא, וכעבור כמה חודשים חלה ונפטר אחרי שהזכיר רק פרט אחד מהצוואה. הרב משה אלשיך. **שאלות ותשובות** מהר"ם אלשיך, סי' קמ, עמ' תעא-תעב.

כשהבריא בטלה צוואתו, יקיימו רק את מה שאמר לאחרונה, והיתר שייך ליורשיו.

408. מתנת שכיב מרע כשעמד מחוליו. הרב שלום יצחק מזרחי. שו"ת **דברי שלום**, ח"ט, סי' ד-ז, עמ' ט-טו.

הקדיש נכסיו או שנתן מקצתם ועמד מחוליו, יכול לחזור בו. כתב כל נכסיו בקנין ויפוי כח, יכול לחזור בו אפילו לא עמד מחוליו.-בסי' י-יא, עמ' כא-כה,

- הורה בדיני שכיב מרע שעמד מחוליו ורוצה לחזור בו, והמקבל טוען שזו היתה מתנת בריא. מחלוקת הראשונים אם יכול להקנות לשוטה או לתינוק המוטל בעריסה. -בסי' מט עמ' קמ-קמה פסק ששכיב מרע שהנחיל את הירושה לאחד מבניו ועמד מחוליו ומת, לא התבטלה המתנה.
409. שותף שחלה ולא עסק בשותפות. הרב שאול ישועה אביטבול. **אבני שיש**, ח"ב, חו"מ, ס' עב, עמ' רד-רו.
- כל הרווחים לשותף הבריא שטיפל בעסק. -בסי' קטו עמ' שמ השיב על אם ובתה שמתו במגפה ולא נודע מי מהן תחילה, שמעמידים הנכסים בחזקת האם ואחיה יורשים.
410. היה בכפר חולה מסוכן ביום כיפור, וצויה אחד בלי ידיעתו לבעל עגלה להביא רופא על ידי משרת נכרי, ולא הועיל לרפואתו. הרב צבי הירש שפירא. **צבי תפארת**, ח"א, ס' לב, עמ' שנד-שנו.
- חייב האב לשלם לבעל העגלה, וגם אין זה שכר שבת.
411. פיצוי על רשלנות רפואית. הרב גבריאל טולדאנו. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 17-26.
- מדיני שומרים אפשר לחייב רופא או בית חולים בתשלומי נזיקין שנגרמו למטופליהם עקב אי עמידתם בהתחייבות לתת להם טיפול רפואי הולם.
412. אחריות רופא על נזקים שאירעו עקב טיפולו. אברכי המכון. **במראה הבזק**, ח"ז, 317-319.
- רופא שיניים שעקר שן מתוך רשלנות ופשיעה, חייב לשלם עבור השתלת שן. מחלוקת אם חייב בדיני שמים כשנהג כראוי והזיק בשגגה.
413. שנים שנאבקו בצחוק, וגבר אחד על השני והפילו ארצה ונפצע. הרב שאול ישועה אביטבול, בתקל"ה. **אבני שיש**, ח"ב, חו"מ, ס' קיט, עמ' שמו-שנג.
- מסרו על כך שנים לשלטונות וחויבו בתשלומים, עליהם לשלם לו את הנזק, קנס ושוחד. פסקו כך רבנים רבים.
414. מסר לתיקון את משקפיו שנשברו, ולא בא לקחתם זמן רב. הרב בניהו דיין. **דברי בניהו**, ח"ח, ס' ס, עמ' תסה-תעא.
- חייב מן הדין לשלם עבור התיקון, אף על פי שכבר השליכו את העדשות ולא נהנה מהם.
415. אורח שקיבל מכה ממארחו במשקפיו ולא מצאו בהם דבר, אבל לאחר כמה ימים נשברו. הרב אליהו הלוי. **מעגלי אליהו**, ח"ב, חו"מ, ס' יא, עמ' לב-לד.
- יש לפשר ביניהם שישלם מחצית, כי אולי מכתו החלישה המשקפים.
416. היזק שמיעה. הרב אברהם חמאמי. **מנחת אברהם**, ח"א, ס' לא, עמ' שכא-שכד.
- אין שכנים או חולים יכולים לעכב על רעש סביר של בכי תינוקות או הפעלת מזגן וצופר מכוננית בשעות סבירות. אמר הרב יוסף שלום אלישיב שבהלכה נזכר רק היזק ראייה.
417. מלמד שקיבל שכר כל השנה, וחלה יותר מחצי שנה. הרב שלום יצחק מזרחי. **דברי שלום**, ח"ט, ס' עח, עמ' רכה.
- מחלוקת אם צריך להחזיר את שכר כל החודשים שלא עבד, ולכן אין להוציא משכרו אלא עד חצי שנה.

418. הרדמת כלבים והתולים. עיקור כלבה חולה. הרב דב ליאור. **דבר חברון**, ח"ג, סי' רטו-רטז, עמ' קלט-קמ.
- כלב זקן מאד שמילל הרבה ונראה שנוטה למות, מותר להרדימו. מותר לעקר כלבה שיש לה דלקת רחם וזיהומית ונמצאת בסכנת חיים. -בסי' רסט עמ' קסד ענה על נשים המסוללות. -בסי' רעג עמ' קסו השיב על שהית הבעל בחדר לידה. -בסי' רעט-רפ עמ' קסט-קע על איסור הסתכלות בעריות גם בדרך טיפול, ועל איסור נגיעה בבנות מפגרות גם במהלך טיפול. -בסי' רפו עמ' קעה על יחוד במטפלת העובדת עם פסיכולוג. -בסי' שעה עמ' רסב על כניסה להר הבית בנעלים אורטופדיות.
419. התובעת את חברתה שגרמה לה להפיל כי הניחה את ידה על כתפה בחוזה. הרב שאול ישועה אביטבול, בתקס"ו. **אבני שיש**, ח"א, חר"מ, סי' קכג, עמ' שס-שסא. טענתה נדחית, כי נתבהלה חינם ולא הנחת היד גרמה להפלה.
420. שלבים בהריון לענין אסור הפלה. הרב אברהם סתיו. **תחומין**, לא, 53-62. אופי האיסור להפיל משתנה בשלבי השונים של ההריון. כשמתירים יש להקדים את הביצוע ככל שניתן.
421. הצלת האם תוך כדי פגיעה בחיי העובר. הרב מרדכי הלפרין. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 5-16.
- מותר למעוברת שחלתה במחלה מסוכנת לרפא את עצמה בהקרנות וכדומה גם אם זה יפגע בעובר.
422. ברכת דיין האמת על הפלה. הרב אברהם סתיו. **אסיא**, פט-צ, תשע"א, 99-110. דעות שונות בין הפוסקים אם לברך, אף כי בעבר לא נהגו כלל לברך על הפלה.
423. הודתה שזינתה ורוצה להפיל עוברה. הרב יצחק שמואל שכטר. **ישיב יצחק**, חכ"ח, סי' סט, עמ' רצו-שז. אין לה לספר לבעלה, אין פסול בוולד גם בלי שום בדיקות, ואסור לה לבצע הפלה.
424. הפסקות הריון בשואה. הרב ד"ר מרדכי הלפרין. **אוריתא**, כא, תשע"א, רכ-רכה. יש שבעה עמודי היתר, ויפה פסק כן בתש"ב הרב אפרים אושרי בגיטו קובנא.
425. טיפול רפואי לכהנים במקדש. הרב משה דב וולנר. **חמדת צבי**, ח"ה, סי' נט, עמ' קמב-קמד. היו ממונים לריפוי מחלות המיעיים של הכהנים.